

บทที่ ๒

ปรัชญาการเมืองของเพลโต

ในบทนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต ซึ่งมีผลงานที่สำคัญๆ มากมาย มีแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อนักคิดหรือทฤษฎีต่างของตะวันตก เป็นเวลากว่าสองพันปี ขอบเขตของการศึกษาได้แก่ ความหมายของปรัชญาการเมือง แนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต แนวคิดเรื่อง“อุดมรัฐ” และจุดเด่นกับจุดด้อยในปรัชญาการเมืองของเพลโต มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ความหมายของปรัชญาการเมือง

๒.๑.๑ ความหมายของปรัชญา

คำว่า “ปรัชญา” เป็นศัพท์บัญญัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ แปลมาจากคำภาษาอังกฤษ Philosophy มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า Philos แปลว่าผู้รัก และ Sophy แปลว่าความปราชญ์เปรี๊ยะ เพราะฉะนั้น Philosophy จึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า ความรักปรารถนาจะเป็นปราชญ์^๑

ปรัชญา มาจากความหมายตามรากศัพท์ภาษาสันสกฤต ๒ คำ คือ “ปร” กับ“ชญา” “ปร” แปลว่า ประเสริฐ “ชญา” แปลว่า ความรู้ เข้าใจ ปร + ชญา เป็น “ปรชญา” (ปรัชญา) แปลว่า ความรู้อันประเสริฐ หมายถึง ความรู้อย่างประเสริฐและยอดเยี่ยม

ปรัชญา ในความหมายของตะวันตก หมายถึงความรักในปัญญา (Love of Wisdom) หรือการแสวงหาปัญญา (Quest for wisdom)^๒ ผู้ที่แสวงหาปัญญาหรือปรัชญาเมธี (Philosopher) ในยุคแรกๆ มีทัศนะที่

^๑ กิริติ บุญเชื้อ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

^๒ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชาปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๑-๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พ.ศ.๒๕๒๗), หน้า ๑๐.

กล่าวถึงธรรมชาติที่เป็นสาระสำคัญของปรัชญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะ (Character) ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่ง “มี” หรือ “เป็น” หรือ “กระทำ”^๓ ยุคสมัยที่วิทยาศาสตร์ยังไม่ได้แยกตัวออกไปจากปรัชญา ผู้ที่แสวงหาหรือปรัชญาเมธีแยกแยะปรากฏการณ์ดังกล่าวออกจากกัน ทดแทนความเห็นหรือคำตอบของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก การตั้งข้อสงสัยของปรัชญาเมธีในยุคแรกๆ เห็นชัดว่า เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องเรื่องโลกและจักรวาลมากกว่า และพยายามให้คำตอบที่ว่า “โลกเรานี้แท้จริงประกอบขึ้นด้วยอะไร” คำตอบที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่โลกเราประกอบด้วยดิน น้ำ ลมและไฟ เป็นต้น^๔ พจนานุกรมพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๕ ให้ความหมายของปรัชญาไว้ว่า วิชาที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง

เพลโต (Plato) นิยามความหมายของปรัชญาว่า การหาความรู้เรื่องสิ่งนิรันดร์ และความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้นหรือธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย หรืออาจกล่าวได้ว่า ปรัชญามุ่งสู่ความรู้แห่งสภาวะนิรันดร์ และธรรมชาติอันเป็นแก่นสารของสิ่งต่างๆ^๖

คานต์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาในยุคร่วมสมัยที่มีแนวความคิดปรองดองความเชื่อระหว่างกลุ่มเหตุผลนิยมกับประสบการณ์นิยม โดยให้ความสำคัญกับความคิดติดตัว (Innate Idea) ตามความเชื่อของกลุ่มเหตุผลนิยม และยอมรับข้อมูลจากประสาทสัมผัสตามความเชื่อของกลุ่มประสบการณ์นิยม ด้วยเหตุที่คานต์ให้ความสนใจเกี่ยวกับทางญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ ดังนั้น คานต์ใช้ตรรกะทางญาณวิทยาหรือทฤษฎี

^๓ แม็คโคแนลด์ แอลซี, แอล.ซี., *ทฤษฎีการเมืองตะวันตกเล่มหนึ่งสมัยโบราณและยุคกลาง*, แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.), หน้า ๓.

^๔ สมบัติ จันทรวงศ์, *ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น : บทวิเคราะห์โสเครติส*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน , *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๘.

^๖ สติธ วงศ์สวรรค์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๗.

ความรู้ให้ความหมายเกี่ยวกับปรัชญาว่า “ปรัชญาคือศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้ และการวิจารณ์ความรู้”^๗

วุนต์ (Wilhelm Wunt) นักวิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยาและนักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้ให้ความหมายของคำว่าปรัชญาคือ การรวบรวมความรู้จากศาสตร์สาขาต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวงแล้วนำมาจัดเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจอย่างเดียวกัน^๘

เพราะฉะนั้น ปรัชญาจึงหมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการแสวงหาความจริง โดยอาศัยการใช้หลักเหตุผล ค้นพบความรู้เกี่ยวกับ "ความจริง" ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่เหนือความรู้ตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่นอกขอบเขตของการศึกษา และกระบวนการของวิทยาศาสตร์ในอดีต ขอบเขตการศึกษาของปรัชญามีจำนวนมาก เช่น อะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งที่มีอยู่ จักรวาลนี้มีพระเจ้าหรือไม่ หรือคนเราเกิดมาทำไม เป็นต้น ผู้ที่ได้ศึกษาและเข้าใจปรัชญาแล้ว ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในศาสตร์ทั้งปวง และในทุกเรื่องรวมทั้งในเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนด้วย

๒.๑.๒ ความหมายของการเมือง (Politic)

นักปราชญ์และนักวิชาการนิยามความหมายของ “การเมือง” (Politic) ไว้มากมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า การเมือง คือ งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่นวิชาการเมือง ได้แก่วิชาว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐ^๙ เพลโต นิยามความหมายว่า การเมือง หมายถึง การอำนวยความสะดวกแก่คนทั้งปวง^{๑๐}

^๗ กิติมา ปรีดิติก, **ปรัชญาการศึกษาเล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๑), หน้า ๑ - ๒.

^๘ สมบูรณ์ พรหมภาพ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๑.

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน , **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, หน้า ๑๑๖.

^{๑๐} สุภาพ ปริญาเสวี, **ประชา กัลยาณชาติและเสนีย์ สุวิทวัส, รัฐศาสตร์ว่าด้วยพื้นฐานการปกครอง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

อริสโตเติล(Aristotle) กล่าวว่า การเมืองคือการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์ ดังนั้นการเมืองจึงเกี่ยวข้องกับอำนาจและการปกครอง^{๑๑}

เวเบอร์ (Max Weber) เห็นว่า การเมืองเป็นกิจกรรมหรือแนวทางของรัฐ ไม่ใช่จุดหมายของรัฐ องค์การทางการเมืองมีอำนาจในทางการปกครองที่จะสั่งการใดๆ ได้ และคำสั่งจะต้องมีผลตลอดเวลาไม่ว่าอาณาเขตใดอาณาเขตหนึ่ง โดยใช้อำนาจบังคับเจ้าหน้าที่ปกครอง^{๑๒}

พุทธทาสภิกขุ นิยามความหมายของการเมืองว่า ระบบของการจัดการหรือการกระทำเพื่อให้คนจำนวนมากอยู่กันโดยปราศจากปัญหา และไม่ต้องใช้อำนาจ^{๑๓}

วิทยากร เชียงกูล การเมือง คือ ศิลปะและศาสตร์การปกครอง สนใจเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบของการบริหารรัฐ, ระบบความสัมพันธ์ต่างๆ ในสังคม ชาติและรัฐ^{๑๔}

ดังนั้น การเมืองเป็นกิจกรรม และกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร หรือสิ่งที่มีคุณค่าร่วมกันในสังคม เป็นมิติหนึ่งของพฤติกรรมความสัมพันธ์หรือสถาบันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้อง กับการควบคุม การใช้อิทธิพล การใช้ อำนาจและอำนาจหน้าที่ภายในระบบการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเมืองเป็นเรื่องของการสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในระบบการเมืองหรือ ภายในรัฐ ซึ่งจากมิติของการแสวงหาและแบ่งปันอำนาจดังกล่าวนี้

การเมืองจะมีความหมายแคบลงมาเป็นเรื่อง ที่คู่กับการปกครอง (Government) แต่ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจและอิทธิพล

^{๑๑} คำานวล คำานณิ, **ปรัชญาการเมือง**, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

^{๑๒} อ้างแล้ว.

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมะกับการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕.

^{๑๔} วิทยากร เชียงกูล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, **อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๘.

ไม่ว่าจะด้วยวัตถุประสงค์ใด อาจมองได้ว่าเป็นเรื่องของการครอบงำ หรือการมีอำนาจเหนือผู้อื่น ผ่านสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ สะท้อนให้เห็นลักษณะของรัฐซึ่งเป็นชุมชนของมนุษย์ในพื้นที่อันมีเขตแดนที่แน่นอน สามารถใช้กำลังและความรุนแรงบนพื้นฐานของการอ้างความชอบธรรม หรือเป็นที่ยอมรับได้

๒.๑.๓ ความหมายของปรัชญาการเมือง (Political Philosophy)

ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) มีนักวิชาการและนักปราชญ์หลายท่านได้นิยามความหมาย ดังนี้ พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ให้ความหมาย ปรัชญาการเมือง ว่า ปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมือง การปกครองและรัฐ เช่น ธรรมชาติและอุดมการณ์ของรัฐ สิทธิอันชอบธรรมที่จะปกครอง สัมพันธภาพระหว่างเสรีภาพของปัจเจกบุคคลกับอำนาจรัฐ^{๕๕}

กิริติ บุญเจือ นิยามไว้ว่า ปรัชญาการเมือง คือ ปรัชญาประยุกต์สาขาหนึ่ง ที่นำเอาปรัชญาบริสุทธิ์มาตีความผลสรุปของวิชารัฐศาสตร์^{๕๖}

วิทยากร เชียงกูล ให้ความหมายว่า ปรัชญาเกี่ยวกับแนวคิด คุณค่าที่เกี่ยวข้องเรื่องส่วนรวม เช่น อำนาจทางการเมือง (Authority) สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม^{๕๗}

ลีโอ สเตราสส์ (Leo Strauss) กล่าวว่า ปรัชญาการเมืองเกี่ยวข้องทางการเมืองในลักษณะที่มุ่งหวังจะให้ความหมายต่อชีวิตทางการเมือง เนื้อหาของปรัชญาการเมืองคือ เป้าหมายสูงสุดของกิจกรรมทางการเมือง^{๕๘}

^{๕๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕.

^{๕๖} กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า ๑๐๕.

^{๕๗} วิทยากร เชียงกูล, ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒.

^{๕๘} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โบแดง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

สิทธิ บุตรอินทร์ กล่าวไว้ว่า ปรัชญาการเมืองเป็นวิชาประยุกต์สาขาหนึ่ง มุ่งศึกษาวิเคราะห์และสร้างแนวคิดอันเป็นสัจจะทางการเมือง อีกนัยหนึ่งปรัชญาการเมืองเป็นวิชาที่ว่าด้วยความคิดเกี่ยวกับการตีความ การสร้างและกำหนดสิทธิหน้าที่ ตลอดจนความสัมพันธ์แบบฉบับการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ยิ่งกว่านี้ ยังเป็นวิชาว่าด้วยโครงร่างทางความคิด และความเชื่อถือที่เป็นสูตรทางการเมืองพร้อมกับการให้เหตุผลวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการสร้างสถาบันอุดมคตินโยบายและวัตถุประสงค์ทางการเมือง^{๑๕}

ดังนั้น ปรัชญาการเมือง คือ สาขาวิชาที่มุ่งศึกษาเพื่อสร้างระบบที่ใช้ในการปกครอง สิทธิหน้าที่ และกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมนั้นๆ วิธีการขอบเขตการศึกษาปรัชญาการเมือง มีการเจาะลึกเนื้อหา และภาระของกิจกรรมของการศึกษาปรัชญาการเมืองนั้นด้วย และเพื่อให้เข้าใจในสาขาวิชาปรัชญาการเมืองมากขึ้น จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงลักษณะความเกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมืองเพิ่มเติม ได้แก่ ความคิดทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง ทฤษฎีทางการเมือง และลัทธิทางการเมือง มีรายละเอียดดังนี้

๑) **ความคิดทางการเมือง (Political Thought)** หมายถึง ความคิดที่เกี่ยวข้องกับการเมือง มีลักษณะเป็นการอธิบายเนื้อหาเชิงพรรณนาอย่างกว้างๆ มีเนื้อหาความคิดเห็นหนักไปทางประวัติศาสตร์ คือมีการเรียงลำดับก่อนหลัง แต่ความคิดดังกล่าวขาดการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง จึงมีเนื้อหาเป็นเพียงความรู้ทางการเมืองเบื้องต้น สามารถแยกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง ทฤษฎีทางการเมือง และลัทธิการเมือง ดังนั้น ปรัชญาการเมืองจึงมีเนื้อหาที่เป็นความคิดทางการเมือง แต่มีเนื้อหาที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและมีความน่าเชื่อถือสูง

๒) **อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology)** เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ครอบคลุมความคิด ความเชื่อทางการเมืองที่อาจมีเหตุผลอยู่บางส่วน แต่ไม่ได้เกิดจาก

^{๑๕} สิทธิ บุตรอินทร์, ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๒๓), หน้า ๕.

การศึกษาในระดับที่ลึกซึ้ง ทั้งนักอุดมการณ์ทางการเมืองมุ่งเน้นความเชื่อศรัทธามากกว่าการใช้เหตุผล ซึ่งอาจเกิดประโยชน์ต่อการมุ่งมั่นในการสร้างแรงผลักดันหรือเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังนั้น อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นความคิดหรือความเชื่อที่สามารถปลูกฝังเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งอาจขัดแย้งต่อความถูกต้องทางศีลธรรมหรือจริยธรรมตามหลักการของปรัชญาการเมือง และถ้าพิจารณาอุดมการณ์ทางการเมืองเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นเพียงการรับรู้โดยท่องจำเท่านั้น เหมือนกับความเชื่อว่า “ประชาธิปไตยหมายถึงรัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน โดยไม่ทราบว่าเป็นอย่างไรในการวิเคราะห์” การรู้จักประชาธิปไตยในหลักปรัชญาการเมืองนั้น จะต้องรู้หลักการเรื่องสิทธิโดยธรรมชาติ ดังนั้น ปรัชญาการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก โดยเฉพาะในด้านเนื้อหา เพราะปรัชญาการเมืองเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งอุดมการณ์เหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นมาจากนักปรัชญาหรือบุคคลสำคัญๆ และนำไปสู่การยึดถือปฏิบัติของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่างๆ^{๒๐}

๓) ทฤษฎีทางการเมือง (Political Theory) ปรัชญาการเมืองมีเนื้อหาใกล้เคียงกับทฤษฎีทางการเมือง หากพิจารณาถึงความหมาย^{๒๑}โดยอ้างแนวความคิดของฮอร์ช แคทเท็บ (George Kateb)^{๒๒} ว่า “ทฤษฎีการเมือง คือข้อเขียนที่เสนอทัศนะหรือแนวคิดที่คิดว่าดีและถูกต้องเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างทางการเมือง ทฤษฎีทางการเมืองเสนอบรรยายการเมืองในความคิดฝันที่มีลักษณะเป็นคุณธรรมในเนื้อหา ครอบคลุมครบถ้วนในขอบเขต มีความเป็นปรัชญาหลักการและน่าจะเป็นได้ในความจริง อย่างไรก็ตามทฤษฎีการเมืองอาจแสดงทางจิตวิทยาหรือสังคมวิทยาได้ ซึ่งโรเบิร์ต อี. เมอร์ฟี (Robert e. Murphy) มีทัศนะที่สอดคล้องว่าทฤษฎีการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง

^{๒๐} คำานวล คำานฉิ, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๘.

^{๒๑} สุขุม นวลสกุล, บรรพต วีระชัยและบรรพต ประพตติ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๔.

^{๒๒} Kateb, George. 1968. **Political Theory : Its Nature and Use**. New York : St. Martin's Press. p.1, อ้างใน คำานวล คำานฉิ, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๕.

กับการวิเคราะห์ความคิด หรือปรัชญาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง นักทฤษฎีการเมือง มุ่งมั่นที่จะทำความเข้าใจและตีค่าข้อมูลความจริงทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับการกำหนด สมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองและคุณค่าทางสังคม ปรัชญาการเมืองกับ ทฤษฎีการเมือง มีลักษณะเนื้อหาครอบคลุมซึ่งกันและกัน แต่ความแตกต่างปรัชญา การเมืองมีเนื้อหาการศึกษากว้างกว่า และรวมเอาปรากฏการณ์ทั้งหมดทางการเมือง ซึ่ง ทฤษฎีการเมืองมุ่งอธิบายปรากฏการณ์การเมืองเพียงบางอย่างเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน ด้วยการศึกษปรากฏการณ์บางอย่างจึงทำให้ทฤษฎีการเมืองมีคำตอบ และหลักเกณฑ์ที่ ชัดเจนกว่าปรัชญาการเมือง เพราะทฤษฎีการเมืองมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องหลักเกณฑ์เรื่อง ใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ปรัชญาการเมืองมุ่งเน้นการศึกษาทางด้านจริยธรรมหรือนำ หลักจริยธรรมมาใช้ในทางการเมืองมากกว่าทฤษฎีการเมือง

๔) **ลัทธิการเมือง (Political Ism)** หมายถึง แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ การเมืองซึ่งเกิดจากการผสมผสานความคิดของนักปรัชญาหลายท่าน “ชี้แนะการจัด วางอำนาจ โครงสร้างของการเมือง ความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจกับบุคคล และประโยชน์คุณค่าที่จะบังเกิดขึ้นในการปฏิบัติตามลัทธิ”^{๒๓} ดังนั้น ลัทธิการเมืองจึง เกิดขึ้นจากการนำเอาความคิดทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาหลายๆ ท่านมา ผสมผสานเป็นลัทธิการเมือง เช่น ลัทธิมาร์กซิสม์ ปรัชญาการเมืองหนึ่งอาจก่อให้เกิด ลัทธิการเมืองหลายลัทธิ นักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ได้นำทัศนะการกำเนิดรัฐบาล สัญญาประชาคมมาสร้างลัทธิทางการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นำสัญญาประชาคมมาสร้างลัทธิการเมืองแบบอำนาจนิยม^{๒๔} (Authoritarianism)

^{๒๓} สุชุม นवलสกุล บรรพต วีระสัยและบรรพต ประพฤตติ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, หน้า ๓.

^{๒๔} คติการปกครองโดยใช้สิทธิอำนาจเผด็จการแนวคิดสนับสนุน และหาเหตุผลมา อธิบายรัฐบาล ที่มีพื้นฐานอยู่บนการใช้อำนาจขู่ว่าจะลงโทษผู้ขัดขืน ผู้ที่สนับสนุนการปกครองแบบ Authoritarianism เชื่อว่าสิทธิอำนาจ (Authority) ของผู้ปกครองเป็นเหตุผลเพียงพอโดยตัวมันเอง และผู้อยู่ใต้ปกครองควรจะยอมรับการกระทำของผู้ปกครอง ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาหาหรือ การจูงใจ เพราะสิทธิอำนาจที่ได้มาจากพระเจ้า, หรือโดยทฤษฎีทางการเมืองและสังคมและ

หรือกษัตริย์นิยม^{๒๕} (Royalist) ส่วน จอห์น ล็อก (John Locke) และฌอง-ฌัก รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) นำสัญญาประชาคมมาสร้างการเมืองแบบลัทธิเสรีนิยมขึ้นเป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าลัทธิการเมืองจำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักการทางปรัชญาการเมืองมาก่อตั้งในลัทธิการเมือง ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงและความน่าเชื่อถือในแต่ละลัทธิการเมืองนั่นเอง สังคมอันได้แก่ ความเห็นของรัฐที่อยู่ในรูปของกฎหมายก็ต้องถูกกระทบกระเทือนด้วย เพราะกฎหมายมีอำนาจสูงสุดที่จะกำหนดว่า การกระทำอย่างไรจะเรียกว่ายุติธรรม อย่างไรจึงจะเรียกว่าไม่ยุติธรรม แต่สำหรับแนวคิดในทัศนะของโสกราตีส กฎหมายหรือความเห็นของผู้มีอำนาจในสังคมชุมชน เป็นเพียงแค่ความเห็นหรือชนบประเพณีเท่านั้น

๒.๑.๔ จุดเริ่มต้นของปรัชญาการเมือง

การตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิตและศีลธรรมของมนุษย์ของโสกราตีส กลายเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสังคมการเมือง เพราะสังคมมนุษย์จะอยู่รวมกันในรูปแบบลักษณะใด การที่อยู่รวมกันได้ต้องมีข้อสมมติฐานร่วมกันอยู่ในระดับหนึ่งเสมอว่า อะไรคือยุติธรรม โดยเริ่มต้นจากความคิดเห็นที่คนทั่วไปยอมรับ ความเห็นของมนุษย์อาจขัดแย้งกันได้ ความยุติธรรมที่กฎหมายเชื่อถือกันนั้นเป็นความยุติธรรมที่แท้หรือความยุติธรรมตามธรรมชาติ การปฏิเสธเช่นนี้ชี้ต่อไปว่า น่าจะมีความยุติธรรมหรือความดีที่เป็นโดยธรรมชาติที่เราอาจล่วงรู้ได้อยู่ การแสวงหาธรรมชาติของความยุติธรรมหรือความดีและการตั้งคำถามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และชุมชนการเมืองนี้ คือ จุดเริ่มต้นของปรัชญาการเมือง ปรัชญาการเมือง เป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องเอาปัญหาของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน จุดเริ่มต้นที่โสกราตีส (Socrates) เป็นผู้ริเริ่มตั้งคำถามประเภทที่ว่า อะไรคือ

กระบวนการพัฒนาทางประวัติศาสตร์, คูรายละเอียดใน วิทยาการ เชิงกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม, หน้า ๓๑.

^{๒๕} คตินิยมกษัตริย์ ความเชื่อในเรื่องสิทธิธรรม (Legitimacy) ของรัฐบาลราชาธิปไตยหรือกษัตริย์หรือราชวงศ์ เช่น ขบวนการต่อต้านระบบรัฐสภาในฝรั่งเศสในปี ค.ศ. ๑๘๔๘, คูรายละเอียดใน วิทยาการ เชิงกุล และพรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๗.

ความดี อะไรคือความกล้าหาญ และอะไรคือความยุติธรรม^{๒๖} คำถามเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะใกล้เคียงตัวมนุษย์ยิ่งกว่าคำถามที่ปรัชญาเมธีรุ่นแรกๆ ตั้งขึ้นเท่านั้น แต่มีผลกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงและโดยตรงต่ออิทธิพลความคิดในเรื่องสังคมการเมืองอีกด้วย หรือแม้แต่ความเห็นที่ทรงอิทธิพลมากที่สุด

สรุปได้ว่า ปรัชญาการเมือง จึงหมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าเรื่องส่วนรวมของผู้คนในสังคม เช่น อำนาจ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรม นอกจากนั้น ปรัชญาการเมืองเป็นวิชาที่เข้าไปค้นคว้าหรือศึกษาเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานของทฤษฎีทางสังคม หรือปัญหาทางสังคม ที่ผู้คนในสังคมถือว่าเป็นปัญหาในการดำเนินชีวิตของพวกเขา เช่น เสรีภาพและความยุติธรรม ปรัชญาการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชารัฐศาสตร์ ต่อมาเมื่อมีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเมือง การปกครอง การบริหารอย่างมีระบบแบบแผน โดยยึดเอาวิธีการสังเกต ทดลอง พิสูจน์ตามวิธีการของปรัชญาเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อศึกษาลึกลงไปถึงความรู้หลักอันเป็นสัจจะของการเมือง เราจึงเรียกว่าปรัชญาการเมือง

๒.๒ ปรัชญาการเมืองของเพลโต

แนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษา ได้แก่ การก่อรูปความคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต, ความหมายของอุดมรัฐ และรูปแบบสังคมอุดมรัฐ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ การก่อรูปความคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต

การศึกษาเพื่อเข้าใจในแนวความคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต ในเบื้องต้นมีความจำเป็นต้องกล่าวถึงบริบทต่างๆ ที่เป็นปัจจัยในการก่อรูปแนวคิดทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย

^{๒๖} สมบัติ จันทวงศ์, ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น : บทวิเคราะห์โสกราตีส, หน้า ๖.

๑) **สิ่งแวดล้อม** เฟลโต^{๒๗} (พ.ศ.๑๑๖-๑๕๖) เกิดในครอบครัวขุนนางชนชั้นสูงของเมืองเอเธนส์ มีชื่อเดิมว่า อริสโตคลีส (Aristocles) เฟลโตได้รับการคาดหวังว่า จะต้องเข้าสู่การเมืองซึ่งถือเป็นงานที่มีเกียรติ ้วยเยาว์ได้รับการศึกษาเรียนรู้ทางการเมือง และได้รับการหล่อหลอมความคิดทางการเมือง จากปรัชญาเมธียุคเก่าหลายท่าน เริ่มจากการเป็นศิษย์ของ คาร์ตูลุส (Cartylus) และเฮราคลิตุส (Heracritus)^{๒๘} เมื่อพบกับโสเกรตีสที่เฟลโตเห็นว่า^{๒๙} “เป็นคนที่มีความรู้ที่ลึกซึ้งที่สุดที่ยังมีชีวิตอยู่” และเป็นผู้เปลี่ยนแปลงชีวิตของเฟลโต เพราะโสเกรตีสแสดงให้เห็นว่า ชีวิตทางปรัชญาสูงกว่าชีวิตทางการเมือง เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ฟ้ายแพ้สงครามของกรุงเอเธนส์ต่อพวกสปาร์ตา ซึ่งรวมถึงความล้มเหลวทางการเมืองการปกครองของกลุ่มสามสิบทรราชย์ (Thirty Tyrants) มีผลทำให้ความใฝ่ฝันของเฟลโต ที่ต้องการมีอำนาจ และบทบาททางการเมืองเริ่มต้นคลอนความศรัทธาที่เฟลโตเคยมีต่อระบอบการปกครองของเอเธนส์ได้หมดสิ้นลง เมื่อรัฐบาลประชาธิปไตยได้ปกครองแทนรัฐบาลสามสิบทรราชย์ โดยผลักดันให้มีการประหาร โสเกรตีสผู้เป็นอาจารย์ของเฟลโต อย่างไรก็ตามเมื่อโสเกรตีสตาย เฟลโตจึงยอมรับในเรื่องที่ว่า ปรัชญาและการเมืองแยกกันไม่ได้

๒) **การศึกษา** แนวคิดหรือทัศนะของสำนักต่างๆ ในยุคสมัยกรีกโบราณ ก่อนหน้าเฟลโต ลักษณะเป็นเพียงทฤษฎีหรือข้อเสนอแนะ เฟลโตเป็นคนแรกในประวัติศาสตร์ของโลกที่สร้างระบบปรัชญา อย่างเป็นระบบ วิธีการของเฟลโตคือ นำปรัชญาที่มีมาก่อนหน้ามาเป็นฐานรองรับระบบปรัชญาของตนเอง เขาเป็นผู้รวบรวมแนวคิดทางปรัชญาส่วนที่ดีที่สุดของไพทาโกรัส เฮราคลิตุสและโสเกรตีส มาสร้างเป็นระบบด้วยหลักการและวิธีการที่เริ่มขึ้นใหม่^{๓๐} และปรากฏรูปแบบใหม่ในระบบปรัชญาของเฟลโต

^{๒๗} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๑.

^{๒๘} ค่านวล คำมณี, **ปรัชญาการเมือง**, หน้า ๓๕.

^{๒๙} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, หน้า ๑๓๓.

^{๓๐} ดับบลิว. ที. สเตซ, **ปรัชญากรีก**, ปรีชา ช้างขวัญยืน (ผู้แปล), (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๕๓.

แนวคิดเก่าทั้งหมดจึงก่อรูปขึ้นอีกครั้งอย่างเป็นระบบ เช่น ใช้แนวคิดเรื่องจำนวนของกลุ่มไพธากอรัสมาอธิบายถึงระเบียบของแบบต่างๆ ในโลกมโนภาพ ใช้แนวคิดเรื่องหลักอนิจภาวะของเฮราคลิดุสมาอธิบายโลกแห่งผัสสะ หรือใช้แนวคิดทฤษฎีแห่งความรู้ของโสเครตีส มาอธิบายเรื่องโลกในแบบมโนภาพ แต่ไม่ได้หมายความว่า เพลโตเป็นผู้ถกนวยเอาความคิดดีๆ ของผู้อื่นมาจัดรวมเข้าเป็นปรัชญาของตัวเอง เพราะฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเพลโตจึงครอบคลุมปรัชญากรีกที่มีมาทั้งหมดได้เป็นอย่างดี

๓) **ประสบการณ์** เหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองขณะนั้นเป็นประสบการณ์ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตท่าน เพราะสังคมการเมืองในเวลาขณะนั้นที่สำคัญเป็นการทำให้เพลโตต้องคิดระบบการเมืองที่เป็นปรัชญาเป็นระบบอย่างลึกซึ้ง และชัดเจนกว่าโสเครตีส เพลโตจึงกลายเป็นนักปรัชญาการเมืองคนแรกอย่างแท้จริงของโลกตะวันตก แต่คนหนุ่มผู้มีอุดมการณ์อย่างเพลโตเห็นว่าการเมืองยุคนั้นเป็นเรื่องสกปรก จึงทิ้งเมืองเอเธนส์ออกเดินทางท่องเที่ยวแสวงหาความรู้และศึกษาสังคมจากนครรัฐต่างๆ เช่นอียิปต์ อิตาลีและซิซิลี ที่อิตาลีเพลโตได้ศึกษาปรัชญาที่สำนักไพธากอรัส เพลโตได้เดินทางกลับเอเธนส์หลังจากใช้ชีวิตในต่างแดนนานนับสิบปี

เมื่อเพลโตคืนกลับมาสู่เอเธนส์ เพลโตไม่นำตัวเองเข้าไปผูกพันกับการเมือง แต่เลือกดำเนินชีวิตอย่างนักปรัชญา โดยสร้างนักปรัชญาและนักปกครองที่ดี ได้ก่อตั้งสำนักอะคาเดมี (Academy) เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาแก่ชาวเอเธนส์ แล อะคาเดมินี้ ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรีก เขาประกาศอย่างแข็งขันและยืนหยัดในความจริง การไร้เหตุผลในที่ยังคงมีอยู่ในการเมือง การเมืองที่ยึดถือปฏิบัติในขณะนั้นเป็นการเมืองที่ไม่ถูกต้อง เพลโตยังเชื่ออีกว่า พลังทางปรัชญาสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ของมนุษย์ได้ ความเชื่อของเขาไม่มีวันถูกทำลายและสูญเสียความหวัง เพราะเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม ปรัชญาอาจเข้าไปอยู่ในจิตใจและเปลี่ยนแปลงประชาชนได้ เขาได้เสนอปรัชญาการเมืองที่เป็นทางออก เป็นสังคม

การเมืองในอุดมคติ เชื่อว่า อุดมรัฐ (The Republic) เพื่อสานต่อความคิดอันมั่นคงของตน ที่การเมืองต้องการผู้มีสติปัญญาและคุณธรรมมาเป็นผู้ปกครอง และต้องการจะสถาปนาระบบการปกครองโดยคนที่ดีที่สุดและเที่ยงธรรมที่สุด มีความเป็นผู้ปกครองมากที่สุดและเป็นผู้ที่ปกครองตัวเองได้^{๓๐}

เพราะฉะนั้น สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ เหตุการณ์ทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อรูปความคิดทางการเมืองของเพลโต โดยทฤษฎีการเมืองของเพลโตเป็นส่วนหนึ่งของระบบปรัชญาที่กว้างและอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทางปรัชญาของโสกราตีส แต่เป็นไปในอีกรูปแบบหนึ่ง คือต้องการเปลี่ยนแปลงสถานะที่เป็นอยู่ทั้งหมด ไม่ใช่การยึดติดในเรื่องนามธรรม และเป็นการนำเอาแนวคิดทางปรัชญาหรือทฤษฎีของสำนักต่างๆ มาเป็นฐานความคิด และใช้วิธีการอธิบายและนำเสนอตามแนวคิดของเพลโต ทฤษฎีการเมืองของเพลโตจึงเป็นระบบใหญ่คล้ายกับอาคารซึ่งมีส่วนประกอบต่างๆ อยู่ในตำแหน่งของมัน และส่วนประกอบของอาคารทั้งหมดไม่สามารถจะเข้าใจได้โดยการแยกส่วน

๒.๒.๒ ความหมายของอุดมรัฐ

แนวคิดปรัชญาการเมืองเรื่องอุดมรัฐของเพลโตได้แสดงทัศนะต่างๆ ทางปรัชญาการเมืองที่เป็นรูปแบบสังคมในอุดมคติอย่างชัดเจน มีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายความหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปรีชา ช้างขวัญยืน กล่าวถึงความหมายของ “อุดมรัฐ” ว่า แปลมาจากคำว่า Republic มาจากคำภาษาอังกฤษที่แปลมาจากคำภาษาละติน คำภาษาละตินนั้นซิเซโร

^{๓๐} Plato, *The Republic*, Tr. by A. D. Lindsay, (Germany : David Campbell Puplichers LTD., 1992), p.266, อ้างใน พระชยากร ชยากโร (พลสวัสดิ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๓๑} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, *ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕ - ๒๐.

แปลมาจากคำภาษากรีกว่า politeia คำว่า politeia มาจากคำว่า polis ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า city – state ภาษาไทยเรียกว่านครรัฐ นครรัฐเป็นระบอบการปกครองซึ่งบุคคลในระบอบการปกครองมีวิถีชีวิตร่วมกัน มีระบอบการปกครองตัวเองเป็นอิสระ คำว่าพลเมืองก็คือผู้ปกครองที่ดี ในหนังสือเล่มนี้เนื่องมาจากศัพท์ polis ทั้งสิ้น คำว่าพลเมืองมาจาก polites แปลว่า “ผู้ที่เป็นสมบัติของรัฐ” และคำว่าผู้ปกครองมาจากคำว่า politicos แปลว่า “ผู้รู้จักการของรัฐ” คำว่าการปกครองมาจาก คำว่า politika แปลว่า “สิ่งที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับรัฐ” คำว่า politeia หมายถึง การจัดรูปการปกครองรัฐ คำนี้ยังหมายถึงชนชั้นปกครองได้ด้วย เพราะชนชั้นปกครองคือผู้ที่นำเอาความคิดของตนมาใช้เป็นกฎหมายในการปกครองรัฐ คำนี้ควรแปลว่า “ระบอบการปกครอง” มากกว่า แต่เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองเฉพาะที่เพลโตเสนอไว้ และเพลโตเองก็เห็นว่าระบอบดังกล่าวอาจไม่มีในโลกนี้เลยก็ได้^{๓๒}

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของอุดมรัฐว่า หนังสือเล่มนี้มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า The Republic และภาษาฝรั่งเศสว่า La Republique ถ้าแปลว่า “มหาชนรัฐ” หรือ “สาธารณรัฐ”แล้ว ก็เท่ากับว่าแปลผิดเสียตั้งแต่ต้น เพราะเพลโตไม่ต้องการให้มีประชาธิปไตยเพราะเพลโตเห็นว่าระบอบการปกครองดังกล่าวใช้การไม่ได้เลย คำว่า “รีพับลิค”ในที่นี้มาจากคำละติน Respublica ตรงกับคำภาษากรีก Politeia เพียงหมายถึงการปกครองที่รัฐเป็นใหญ่เท่านั้นเอง ชื่อเดิมในภาษาเดิมว่า Politeia Peridikaiousunes แปลได้ว่า “เรื่องรัฐ หรือเรื่องอันเนื่องด้วยความยุติธรรม” กล่าวคือเพลโตพยายามจะให้รัฐอันวิเศษสุดขึ้นบนพื้นพิภพนี้ ที่แปลชื่อหนังสือนี้ว่า อุดมรัฐจึงนับว่าถูกต้องทั้งทางอรรถและพยัญชนะ^{๓๓}

พิน ดอกบัว กล่าวว่าเราเรียกรัฐในอุดมคติของเพลโตว่า อุดมรัฐ (The Republic) ซึ่งเพลโตได้ให้หลักการ รัฐมีความสำคัญเหนืออื่นใด พลเมืองทุกคนจะต้อง

^{๓๒} ปรีชา ช้างขวัญยืน (ผู้แปล), อุดมรัฐ (The Republic), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๔๐๕.

^{๓๓} สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ (ผู้แปลและเรียบเรียง), ก้าวแรกของปรัชญาฝรั่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

ช่วยกันสร้างรัฐให้อุดมสมบูรณ์ มีความมั่งคั่งทั้งภายในและภายนอก แม้จะเสียผลประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง เพื่อประโยชน์ของรัฐก็ต้องยินยอม เพราะรัฐเป็นหลักประกันทุกด้านให้กับพลเมือง^{๓๔}

ดังนั้น ความหมายของอุดมรัฐได้ว่า หมายถึง อุดมรัฐคือรัฐที่ดี รัฐที่สมบูรณ์และเป็นรัฐที่เป็นแม่แบบในอุดมคติ ในตำราหรือเอกสารบางฉบับ พบว่ามีคำที่ปรัชญาเมธีและนักวิชาการคนสำคัญของตะวันตกและตะวันออก ได้กล่าวถึงลักษณะรูปแบบของสังคมรัฐ หรือการปกครองที่ลักษณะคล้ายคลึงกับอุดมรัฐ เรียกว่า รัฐอุดมคติ ซึ่งทัศนะแตกต่างกันไป เช่น พจนานุกรมปรัชญา^{๓๕} ให้ความหมายของ อุดมคติ (Ideal) ที่เกี่ยวกับสังคมว่า “แนวคิดของระบบสังคมที่สมบูรณ์ที่สุดที่สอดคล้องกันทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมบางกลุ่ม, เป็นเป้าหมายหลักของกิจกรรมและจุดมุ่งหมายของสังคม”

พระธรรมปิฎก^{๓๖} กล่าวถึง ความหมายของอุดมคติว่าเป็นคำที่บัญญัติเทียบเคียงมาจากภาษาอังกฤษว่า Ideal ซึ่งน่าจะหมายความว่า “หลักการ แนวทางหรือแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ถือว่าดีที่สุดหรือสิ่งที่ดีที่สุด โดยยึดถือเอาเป็นหลักเป็นแนวทางหรือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต”

เดวิด อิงเกอร์โซล^{๓๗} (David Ingersoll) กล่าวว่า “อุดมคติเป็นการประเมินค่าสถานะ ที่เป็นอยู่และค่าที่ควรปฏิบัติในอนาคต ค่าในอนาคตนี้เป็นในด้านวัตถุ แต่ละอุดมคติจะต้องมีแผนปฏิบัติเพื่อบรรลุนาสดังกล่าวด้วย เขาแยกปรัชญาการเมืองกับ

^{๓๔} ฟิน คอกบัว, ปวงปรัชญากรีก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๕.

^{๓๕} พระชากร ชยากโร (พุทธสวัสดิ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, หน้า ๘.

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), อุดมคติของหนุ่มสาว, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๓๗} ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๗-๘.

อุดมคติออกจากกัน คือ ปรัชญาการเมืองมีจุดหมายเพื่อเข้าใจระบบที่เป็นอยู่ ส่วนอุดมคติหรืออุดมการณ์มีจุดหมายเพื่อปรับปรุงระบบที่เป็นอยู่”

ประยงค์ สุวรรณบุปผา^{๓๘} กล่าวว่า “สังคมในอุดมคติ (Ideal Society) เป็นยอดปรารถนาของมนุษยชาติ คือการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกสงบ ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน นักปรัชญา นักคิด นักศาสนา ก็มีแนวคิดตรงกันในด้านที่จะสร้างสังคมในอุดมคติที่ผาสุกสงบเกิดขึ้นในโลก เพลโต อริสโตเติล ก็พยายามสร้างสังคม หรือรัฐในอุดมคติ (Ideal State) ขึ้นเช่นเดียวกัน

เพลโต กล่าวว่า “รัฐ” (Polis) ว่า หมายถึง “นครรัฐ” (City-State)^{๓๙} เป็นนครรัฐที่มีอิสระอธิปไตย ไม่ใช่ประเทศชาติ ไม่ใช่จักรวรรดิ ซึ่งใหญ่เกินไป เพราะนครรัฐเป็นรัฐที่มีขนาดพอดี เลี้ยงตัวได้โดยไม่ใหญ่และไม่เล็กเกินไป หลักพื้นฐานของเพลโตก็คือ แต่ละรัฐควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง ต่างพึ่งพิงคุณสมบัติที่พิเศษของตนที่แตกต่างไปจากรัฐอื่น เพื่อความอยู่รอดและความมั่งคั่งร่ำรวยของตน เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ ชีวิตในนครรัฐควรเป็นชีวิตง่าย ๆ อยู่ร่วมกันโดยพึ่งพาอาศัยกันและกันในทุกๆ ด้าน รัฐตามอุดมคติ^{๔๐} (Ideal State) ของเพลโต จะต้องมีความยุติธรรม (Justice) เป็นกลไกในการบริหาร และนักปรัชญาสมควรจะเป็นผู้ปกครอง รัฐจึงจะอยู่ดีมีสุข นักปกครองจึงควรเป็นนักปรัชญา เป็นบัณฑิต มีสติปัญญาเฉียบแหลม อดทน มีความรับผิดชอบสูง ไม่เห็นแก่ตัว มีความสุจริตและเที่ยงธรรม

สรุปความได้ว่า อุดมรัฐตามทัศนะของเพลโต เป็นสังคมอุดมคติที่พึงปรารถนาและดีที่สุด มีลักษณะเป็นรัฐหรือชุมชน ที่มีขนาดกำลังพอดีไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป คือความยุติธรรมของคนในสังคม มีการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงและสอดคล้องกันของคนในสังคม มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ตามความถนัด เน้นผลประโยชน์ของรัฐ

^{๓๘} ประยงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันตก-ตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘๖.

^{๓๙} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๓.

^{๔๐} ประยงค์ สุวรรณบุปผา, รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันตก-ตะวันออก, หน้า ๒๘.

และสังคมส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความสงบสุขและสันติ โดยมีนักปรัชญาที่มีสติปัญญาและคุณธรรมเป็นผู้ปกครอง

๒.๓ อุดมรัฐ

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์จะนำเสนอ รูปแบบของสังคมอุดมรัฐ และวิธีการปกครองตามทัศนะของเพลโตไว้อย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงเรื่องชนชั้นการศึกษา ผู้ปกครอง รูปแบบการปกครองและสังคมที่ดี มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๓.๑ ชนชั้น

เพลโตอธิบายพื้นฐานถึงจิตหรือวิญญาณของมนุษย์ไว้ว่า มีอยู่ ๓ ระดับ มีการผสมกลมกลืนอย่างเหมาะสมกับการดำเนินชีวิต ด้วยวิญญาณที่แตกต่างกัน เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมือนกัน เพลโตจึงใช้เป็นตัวกำหนดหน้าที่บทบาทของชนชั้นในรูปแบบการปกครองในอุดมคติ ซึ่งมีสาระโดยสังเขปดังนี้^{๔๑} คือ

๑) ภาคนั้หา (Desire part) คือ ความอยากความต้องการที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนแต่มีความแตกต่างกันตามจำนวนความต้องการของแต่ละบุคคล ถ้าคนใดมีภาคนั้หา มาก ก็ย่อมมีพลังผลักดันให้เขาพยายามดิ้นรน เพื่อให้ได้มาเพื่อสิ่งตอบสนองความต้องการมากกว่าบุคคลโดยทั่วไป ดังนั้นคนที่จิตถูกภาคนั้หาควบคุม จะมุ่งแสวงหาทางโลกิยสุข คือ ความสุขความเพลิดเพลินทางร่างกาย จึงทำให้เขามีลักษณะนิสัยอิจฉาริษยา ความโลภและความทะเยอทะยาน เพลโตเปรียบคนประเภทนี้ว่า มีลักษณะนิสัยเป็นสัตว์เดรัจฉาน เพราะมีจุดมุ่งหมายของชีวิตที่เป็นแบบเดียว เพราะฉะนั้น จิตนี้จึงจัดอยู่ในธรรมชาติฝ่ายต่ำในตัวมนุษย์^{๔๒}

๒) ภาคนั้ใจ (Spirit part) คือ การแสดงออกของความรู้สึกภายในจิตใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งดุคั่น ความเสียสละ ความจงรักภักดี ความกล้าหาญความ

^{๔๑} ปรีชา ช้างขวัญยืน , อุดมรัฐ (The Republic), หน้า ๕.

^{๔๒} วิธาน สุชีวกุปต์, ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

รักชาติและพวกพ้อง เคารพกฎกติกาของสังคม รักศักดิ์ศรีและความเอื้อเฟื้อ เป็นต้น คนที่มีจิตภavnี้นี้มากทำให้เขามีความกล้าที่จะแสดงออกทุกเวลา ถ้าเขาเห็นความอยุติธรรมหรือความลำบากของผู้อื่นเกิดขึ้น เขาจะเข้าช่วยเหลือทันที สามารถยอมตายได้เพื่อความถูกต้องหรือศักดิ์ศรี แม้จิตภavnน้ำใจเป็นจิตรรรมชาติของจิตฝ่ายสูง แต่ก็ยังจัดเป็นความต้องการแบบโลกียสุขอยู่ดี เพราะเป็นการแสดงออกของจิตที่มีความทะเยอทะยาน และขาดเหตุผลที่ถูกต้องชอบธรรม

๓) ภาคเหตุผล (Rational part) คือ ปัญญา ที่ทำหน้าที่หาเหตุผล และสามารถเข้าถึงโลกแห่งแบบ จิตของมนุษย์ส่วนนี้อยู่ในโลกแห่งแบบมาก่อน ต่อมา เมื่ออยู่ในโลกแห่งประสาทสัมผัส จึงทำให้มีการลืมหืมเลือน ดังนั้น มนุษย์ต้องอาศัยความหยั่งรู้เพื่อระลึกถึงโลกแห่งแบบที่มีความสมบูรณ์ และสามารถนำมาปรับปรุงใช้ในโลกแห่งประสาทสัมผัสได้ ดังนั้น เพลโตจึงเชื่อว่า จิตภาคเหตุผลนี้มีความสำคัญต่อมนุษย์มากที่สุด เพราะทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และมีเหตุผลส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น คือสามารถทำให้มนุษย์มีคุณธรรมและเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้

เพลโตเชื่อว่า มนุษย์ที่มีจิตภาคคณหานั้น อาจทำได้ทุกอย่างเพื่อแสวงหาทรัพย์ ส่วนมนุษย์ที่มีวิญญาณภavnน้ำใจเป็นใหญ่จะยอมสละทุกอย่างเพื่อรักษาเกียรติ แต่สำหรับวิญญาณมนุษย์ที่มีภาคเหตุผลชักนำจะยอมเสียสละทรัพย์และเกียรติเพื่อแสวงหาความรู้และความจริง ดังนั้น บุคคลที่สมบูรณ์คือ บุคคลที่มีจิตคณหาถูกควบคุมด้วยจิตภาคเหตุผล และมีจิตภavnน้ำใจคอยสนับสนุน จิตทั้งสามภาคจะต้องทำหน้าที่สอดคล้องอย่างเหมาะสมกลมกลืนกันอย่างมีประสิทธิภาพ ความยุติธรรมภายในตัวบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีขันติหรือความอดทน (Temperance) ยอมรับสภาพความสามารถของตนและแสดงบทบาทตามพลังจิตภavnที่เป็นใหญ่ของตนเท่านั้น^{๔๓} มนุษย์ที่สมบูรณ์ในทัศนะของเพลโตคือ ต้องเป็นผู้ที่มีดวงวิญญาณที่มีคุณธรรมมากกว่าใครๆ ผู้ใดมีคุณธรรมมาก และเข้าใจถึงการกระทำความดีอย่างแท้จริงได้ ไม่ใช่เข้าใจแค่ความดีคือ

^{๔๓} พระสรสิช รักพรหม, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับแนวคิดทางการเมืองของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, หน้า ๓๒.

ความดีเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจความดีว่า ความดีนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง และ
ผลสุดท้ายของความดีก็คงยังดำรงอยู่ต่อไป เฟลโตกล่าวถึง คุณธรรม ๔ ประการ
ดังต่อไปนี้ คือ^{๔๔}

๑) ปัญญา (Wisdom) คือ ความรู้หรือปัญญาขั้นสูงสุด คุณธรรมข้อนี้เกิดจากการใช้
สมรรถภาพแห่งเหตุผลของวิญญาณแห่งเหตุผล คนมีปัญญาคือคนที่รู้จักใช้มโนคติและเป็นผู้ใช้
เหตุผลกำหนดชี้แนะพฤติกรรมของตน สมรรถภาพทางวิญญาณที่รู้เหตุผลจะถูกชักจูง
ด้วยเสียงของเหตุผล เฟลโตไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นว่า ความพึงพอใจคือความดี แต่
เฟลโตยอมรับว่า จิตหรือวิญญาณอันสูงกว่า และถือว่าความฉลาดหรือความรู้ คือความดี
ดังนั้น คนที่ฉลาดหรือมีความรู้มากกว่าจึงเป็นคนดีในทัศนะของเฟลโต มนุษย์ทุกคน
สามารถสร้างธรรมชาติที่ดีในตัวได้ โดยการพัฒนาในลักษณะที่เป็น Dialectic การ
ฝึกฝนอย่างเพียงพอในด้านการกายบริหารและดนตรี และไตร่ตรองได้ว่าความเดือดร้อน
ของผู้อื่นมีผลต่อตนเองก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เฟลโตเน้นเสริมอีกประการหนึ่ง
บุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลที่มีจิตหรือวิญญาณภาคดีที่สุด คือ ภาคเหตุผลนำเปรียบได้กับ
ราชาปราชญ์

๒) ความกล้าหาญ (Courage) นอกจากความเป็นผู้ฉลาดแล้ว คุณธรรมข้อนี้เกิดมาจาก
วิญญาณตามเจตนารมณ์ เป็นหลักเกณฑ์ตัดสินลักษณะของคนดี คือความกล้าหาญ แต่เป็นความ
กล้าหาญที่มีเหตุผลนำหน้าไม่ใช่กล้าหาญอย่างบ้าบิ่น คนกล้าหาญคือคนที่กล้าบุกเมื่อคราวสมควร
บุกและถอยในคราวที่ควรถอย นอกจากจะรู้จักอะไรควรและไม่ควรแล้ว ยังต้องรักษาความถูกต้อง
และชอบธรรมด้วยกฎหมายในเรื่องต่างๆ ต้องกล้าที่จะทำตามกฎกติกา แม้บางครั้งตัวเองจะต้อง
เจ็บปวดก็ไม่ยอมละทิ้งความกล้าหาญออกไปจากจิตหรือวิญญาณความกล้าหาญเป็นจิตวิญญาณ
ภาคน้ำใจ (Spirited) เปรียบได้กับชนชั้นทหารหรือผู้พิทักษ์ (Guardians)

๓) การรู้จักประมาณ (Temperance) คุณธรรมข้อนี้เกิดจากการใช้เหตุผล
ควบคุมบังคับจิตใจความต้องการมิให้ลุ่มหลงในฉันทหา ดังคำกล่าวว่าเป็นนายตนเอง

^{๔๔} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า

หมายถึง การมีจิตส่วนที่ดี ควบคุมส่วนที่เลวโดยธรรมชาติอันเป็นสมรรถภาพของ วิญญาณชั้นต่ำสุดให้อยู่ในจิตพอดี เหตุผลต้องอยู่เหนือค้นหาหรือความต้องการส่วนที่ เลวที่มีอยู่มากเสมอ โดยไม่ปล่อยไปอำนาจความต้องการของค้นหา หากมนุษย์ไม่รู้จัก ควบคุมตนเองจะเป็นคนมัวเมาในความสุขและค้นหา ถือว่าเป็นคนไม่ดี

๔) ความยุติธรรม (Justice) หมายถึง ความสมดุลหรือความกลมกลืนภายใน ใจของบุคคลผู้ที่มีจิตวิญญาณทั้งสามส่วน ทำหน้าที่ของตนไม่ก้าวล้ำหน้าที่ของกันและ กัน และยังประสานงานกันอย่างเหมาะสม ความยุติธรรมจึงเป็นการรวมงานของ คุณธรรมทั้งสามข้างต้น จัดเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุด เฟลโตเห็นว่าหากคนที่มีธรรมชาติเป็นช่าง พยายามเข้าไปสู่ชนชั้นผู้พิทักษ์หรือชนชั้นปกครอง หรือคนผู้เดียวแต่ทำหน้าที่หลายอย่าง ย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวาย และเป็นการทำลายรัฐถือว่าไม่ยุติธรรม คนที่มีความยุติธรรม เพราะมีธรรมชาติสามชนิด คือ การรู้จักควบคุมตนเอง ความกล้าหาญ และมีความฉลาด โดยที่คนในบรรดาทั้ง ๓ พวก ต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ที่สุด

คุณธรรมความดีไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วยความบังเอิญ มนุษย์ต้องมีความรู้โดย การศึกษาเพียงพอที่จะแยกแยะสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว และเลือกประพฤติแต่สิ่งที่ดีจึงจะพบกับ คุณธรรม จิตใจของมนุษย์สำคัญกว่าร่างกายเพราะจิตใจเป็นสิ่งบงการ โดยเฟลโตเชื่ออีก ว่า “ความชั่วนั้นเลวกว่าความตาย และความไม่ยุติธรรมเลวกว่าความทุกข์ทรมาน ทั้งนี้ เพราะความชั่วและไม่ยุติธรรมนั้น มีผลต่อจิตใจอย่างลึกซึ้ง”^{๔๕} ความฉลาดเพียงประการ เดียวสามารถทำให้การกระทำเป็นไปและสิ้นสุดลงโดยธรรมชาติ ส่วนความยุติธรรมทำ ให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการอันแท้จริงซึ่งตัดสินโดยเหตุโดยผล ความกล้าหาญช่วยให้เราทำสิ่งที่ฉลาดและกระทำไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ และความรู้จักประมาณ ย่อมช่วยประสานจิตใจให้กลมกลืนไปกับเหตุและผล เฟลโตคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้ มีในบุคคลใดแล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่การงาน และ มีความสุขเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่แท้จริง

^{๔๕} จานงค์ ทองประเสริฐ, *ปรัชญาประยุกต์ชุดตะวันตก*, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๒๕๐.

เพลโตเชื่อว่า รัฐที่มีความยุติธรรมสถิตเป็นหลัก ความยุติธรรมคือ การแบ่งแยกชนชั้นและการแบ่งหน้าที่^{๔๖} ความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กับลักษณะสังคมที่มีรูปแบบต่างกัน จะอธิบายเนื้อหาของความยุติธรรมต่างกัน รัฐเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการใช้ความยุติธรรม ซึ่งหลักของความยุติธรรมจะถูกรองรับด้วยกฎหมาย^{๔๗} ความเสมอภาคไม่ได้หมายถึงการมีสิทธิในทางทรัพย์สินหรืออำนาจทางการเมือง แต่เสมอภาคตามทัศนะของเพลโต คือทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่พึงมีต่อรัฐ สิทธิเสมอภาคกันในหน้าที่ลักษณะนี้บุคคลจะเกิดความยุติธรรมขึ้นในการทำหน้าที่ของตน^{๔๘} เขาเห็นคุณค่าของการปฏิบัติหรือพิทักษ์รักษาไว้ ซึ่งหลักสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน เพลโตได้แบ่งกลุ่มพลเมืองในอุดมรัฐออกเป็นแบ่งเป็น ๓ ชนชั้น ดังนี้ คือ^{๔๙}

๑) ชนชั้นพลเมือง เป็นชนชั้นที่มีพลเมืองมากที่สุด มีหน้าที่เป็นผู้ผลิตสิ่งของจำเป็นและส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐ ตลอดจนมีหน้าที่ให้บริการต่างๆ เป็นชนชั้นจิตภาคค้นหาหรือธาตุแห่งความอยากสูงกว่าอย่างอื่น เป็นชนชั้นถูกปกครอง คุณธรรมของชนชั้นนี้คือ ความรู้จักประมาณ

๒) ชนชั้นผู้พิทักษ์ เป็นชนชั้นที่มีหน้าที่ป้องกันศัตรูจากภายนอกและพิทักษ์รักษาภายใน พร้อมทั้งกวาดจันให้ประชาชนเชื่อฟังผู้ปกครอง ตลอดจนช่วยผู้ปกครอง

^{๔๖} เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, เสน่ห์ จามริก (ผู้แปล), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒.), หน้า ๔๑.

^{๔๗} พรพิพา บรรทมศิลป์, “การวิเคราะห์เรื่องความยุติธรรมในอุดมรัฐของเพลโต”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘ - ๒๐.

^{๔๘} ไพฑูรย์ พัฒนาใหญ่ยิ่ง และคณะ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๑ - ๑๔๒.

^{๔๙} สุขุม นวลสกุล, ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕), หน้า ๔๑.

บริหารกิจการของรัฐ เป็นชนชั้นที่มีจิตภาคน้ำใจเป็นใหญ่ เป็นผู้มีความรักปณิญา มีความกล้าหาญ ว่องไวและแข็งแรง คุณธรรมของชนชั้นนี้คือ ความกล้าหาญ

๓) ชนชั้นผู้ปกครอง เป็นชนกลุ่มน้อย มีหน้าที่กิจการต่างๆ ภายในรัฐและควบคุมคนสองกลุ่มให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ มีจิตภาคเหตุผลเป็นพลังรากฐาน ใฝ่การศึกษาปรัชญา มีปัญญาลาด รับรู้อะไรได้เร็ว เห็นประโยชน์ของรัฐมากกว่าส่วนตน คุณธรรมของชนชั้นนี้คือ ปัญญา

การแบ่งหน้าที่การทำงานของตนอย่างสมบูรณ์ และการแบ่งชนชั้น เป็นรูปแบบของความยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ในบุคคลและรัฐ รัฐคือบุคคลสากล ความยุติธรรมในบุคคลจะส่งผลไปยังความยุติธรรมในรัฐ เพราะทฤษฎีการเมืองของเพลโตเป็นทฤษฎีอินทรีย์ (Organic Theory) บุคคลเปรียบเสมือนอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย รัฐเปรียบเสมือนร่างกาย การมีอวัยวะที่สมบูรณ์ใช้ประโยชน์ได้ดี จะส่งผลให้มีร่างกายแข็งแรงคู่เดียวกัน^{๕๐} เพลโตเห็นว่า การแบ่งชนชั้นพลเมืองเพื่อทำหน้าที่ในรัฐ โดยจัดการตามความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล พลเมืองในแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบตามขอบข่ายงานของตนเอง ไม่ก้าวล่วงงานในหน้าที่ของพลเมืองชนชั้นอื่น เช่น ชนชั้นผู้ผลิตที่เป็นช่างฝีมือ ต้องทำหน้าที่ช่างฝีมือ พ่อค้าทำหน้าที่ค้าขาย ถ้ามีการก้าวล่วงหน้าที่กันภายในรัฐ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายเป็นปัญหา และนำไปสู่การชิงอำนาจความเป็นใหญ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามหลักการที่เพลโตกล่าวไว้ว่า “ในรัฐฯ หนึ่ง ถ้าจะพัฒนาได้รวดเร็ว ผู้ปกครองต้องมีนโยบายที่ทำให้ทุกคนมีอาชีพ และต้องเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลด้วย”^{๕๑} เมื่อแต่ละชนชั้นปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์และซื่อสัตย์ เป็นอันหวังได้ว่าสังคมอุดมคติจะเกิดขึ้นในโลก

^{๕๐} พรพิพา บรรทมศิลป์, “การวิเคราะห์เรื่องความยุติธรรมในอุดมรัฐของเพลโต”, หน้า ๑๔-๑๕.

^{๕๑} เฉลชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, ทฤษฎีการเมืองและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแสด, ๒๕๒๔.), หน้า ๓๔.

เพราะฉะนั้น สรุปความได้ว่า อุดมรัฐของเพลโต มีเป้าหมายทางการเมือง คือความยุติธรรม ที่หมายถึงการแบ่งชนชั้นพลเมืองเพื่อทำหน้าที่ในรัฐ โดยจัดการตามความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล พลเมืองในแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบตามขอบข่ายงานของตนเอง โดยที่ไม่ก้าวก่ายหน้าที่กัน โดยการคัดเลือกจากการวิเคราะห์จากไตรลักษณ์จิตของมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ จิตลักษณะรักความรู้ รักเหตุผลก็คือนักปกครอง ชนชั้นภาคน้ำใจ รักเกียรติก็คือนักพิทักษ์ และจิตภาคค้นหา รักในความสุขก็คือนักพลเมือง โดยเพลโตได้ใช้หลักการความสามารถด้านการศึกษา เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการแบ่งมนุษย์เป็นชนชั้น และนำมาซึ่งหลักการความถนัดตามธรรมชาติ ธรรมชาติของมนุษย์แสดงออกมา เพราะว่าเมื่อมนุษย์คนหนึ่งมีความถนัดตามธรรมชาติหรือมีสมรรถภาพในเรื่องหนึ่ง ก็สามารถที่จะอุทิศตัวให้กับหน้าที่และรัฐได้เต็มความสามารถ

๒.๓.๒ การศึกษา

ในอุดมรัฐการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดชนชั้นพลเมืองและหน้าที่ของพลเมือง การศึกษาสามารถอบรมกล่อมเกลาทำให้บุคคลเป็นคนดี และปัญญาตามแบบของความคิด และสมบูรณ์ของรัฐ ขึ้นอยู่กับการอบรมศึกษาของราชกรู^{๕๒} ดังนั้น รัฐต้องจัดระบบศึกษาให้แก่ประชาชน เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สามารถปลูกสร้างนิสัยอย่างไรก็ได้ในตัวมนุษย์โดยผ่านการศึกษา^{๕๓} ซึ่งการจำแนกมนุษย์ออกเป็นชนชั้นต่างๆ ของเพลโตนี้ อาศัยลักษณะของการศึกษาเป็นเครื่องมือในการแบ่งชนชั้น บุคคลจะสังกัดในชนชั้นใด ขึ้นอยู่กับความสามารถในการศึกษาของแต่ละบุคคล

^{๕๒} เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, เสน่ห์ จามริก (ผู้แปล), หน้า ๔๔.

^{๕๓} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น, หน้า ๑๕.

ไม่คำนึงถึงลักษณะของชาติตระกูล^{๕๔} เฟลโตยกตัวอย่าง เด็กที่เกิดมาด้วยความถนัดตามธรรมชาติในการเรียนรู้เพียงในการศึกษาระยะแรก โดยที่ไม่สามารถเข้าใจอะไรได้มากกว่านี้แล้ว เด็กในลักษณะนี้ย่อมไม่เข้าใจศาสตร์หรือศิลปะของการเป็นผู้พิทักษ์หรือผู้ปกครองได้ เฟลโตยังเชื่ออีกว่า บางครั้งที่เด็กที่มีธาตุเงินเกิดจากพ่อแม่ที่มีธาตุทอง หมายถึงเด็กที่มีภาครักความรู้เป็นจิตหลัก เด็กที่มีธาตุเงิน หมายถึงเด็กที่มีภาคการรักเกียรติเป็นจิตหลัก, และ เด็กที่มีธาตุทองแดง หมายถึงเด็กที่มีภาครักความสุขหรือตัณหาเป็นจิตหลัก^{๕๕}

เฟลโตมีแนวคิดใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อความเที่ยงธรรม และแบ่งชนชั้นของประชากรภายในรัฐเพื่อคั่นหานักปราชญ์มาปกครองประเทศ^{๕๖} ระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการจำแนกมนุษย์ในแต่ละกลุ่ม และเป็นเครื่องกลั่นกรองคนที่จะมาเป็นผู้ปกครอง โดยที่เฟลโตได้จัดระดับการศึกษาของบุคคลในรัฐ โดยได้กำหนดหลักสูตรและระบบการศึกษาในอุดมรัฐออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้ คือ

๑) การศึกษาระยะที่ ๑ เป็นการศึกษา เบื้องต้นที่เยาวชนชายและหญิงต้องเข้ารับการศึกษา ตั้งแต่เด็กจนถึงอายุ ๑๘ ปี ซึ่งมีวิชาที่ต้องศึกษาอยู่ ๒ แขนง คือ วิชากายบริหาร (Gymnastic) และวิชาดนตรี (Music) การศึกษาวิชากายบริหารเพื่อประโยชน์ต่อร่างกาย และศึกษาวิชาดนตรีเพื่อประโยชน์แก้จิตวิญญาน โดยที่เฟลโตเชื่อว่า “วิชากายบริหารที่ศึกษาสำหรับส่งเสริมความเจริญทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้

^{๕๔} วันฉัตร สุวรรณกิตติ, “การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเรื่องชนชั้นของเพลโต และในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐.

^{๕๕} Desmond Lee, **Plato The Republic**, (New York : Penguin Book, 1987.), p. 415 a-b, อ้างใน วันฉัตร สุวรรณกิตติ, “การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเรื่องชนชั้นของเพลโตและในพระไตรปิฎก”, หน้า ๕๓.

^{๕๖} พระชากร ชยากโร (พุทธสวัสดิ์). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคมอุดมคติในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, หน้า ๑๕.

การอ่านเขียนกวีนิพนธ์และดนตรี เพื่อส่งเสริมให้รู้จักความงาม ความกลมกลืนและความได้สัดส่วนเพื่อจะได้เกิดความคิดทางปรัชญาขึ้น”^{๕๗} การเรียนการสอนไม่ใช้การบังคับแต่จะสอนโดยการเล่นเกมส์ และการศึกษาการประสานเสียง ช่วยให้จิตใจหยั่งถึงเอกภาพ หรือความกลมกลืนของมนโคติผ่านการประสานเสียงของดนตรี ให้เป็นหนึ่งเดียวกันเหมือนกับประสานจิตคนเข้าด้วยกัน เพลโตเห็นว่า วิชาดนตรีควรเรียนก่อนเพื่อพัฒนาจิตใจให้ดี ถ้าคนเราจิตใจดีเสียอย่าง ทุกสิ่งทุกอย่างก็ดิงตาม ตรงกันข้าม ถ้าใจเสียอย่างเดียว ทุกสิ่งทุกอย่างก็เสียตามไปด้วย ทั้งใจเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของตน เพลโตเชื่อว่าต้องการให้นักปกครองและนักรบมีลักษณะทั้ง ๒ อย่าง คือ ความก้าวร้าวและอ่อนโยน เพราะถ้ามีความก้าวร้าวอย่างเดียวก็น่าจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือถ้าอ่อนโยนอย่างเดียวก็น่าจะเป็นนักรบไม่ได้ โดยเฉพาะนักปกครองบ้านเมือง ต้องมีบุคคลิกลักษณะที่เข้มแข็งและสุภาพอ่อนโยนทั้ง ๒ อย่างอยู่ในนิสัยอย่างเหมาะสม จะมีอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าไม่ได้^{๕๘} เพลโตกล่าวเพิ่มเติมว่าการศึกษาในระยะแรกนี้ ทำให้สามารถมองเห็นความสามารถตามธรรมชาติของเด็กแต่ละคน มีความต้องการให้ร่างกายและจิตใจมีความเข้มแข็ง ราษฎรทุกคนจะได้รับการศึกษาในขั้นนี้เพื่อที่จะคัดเด็กเข้าไปอยู่ในชนชั้นทั้งสาม เด็กที่ศึกษามาถึงอายุ ๑๘ ปี แล้วจะต้องเข้าฝึกอบรมทางทหารอีก ๒ ปี เมื่ออายุถึง ๒๐ ปี จะถือว่าจบชั้นนี้^{๕๙}

๒) การศึกษาระยะที่ ๒ เป็นการศึกษาของผู้ที่ผ่านการคัดเลือกในการศึกษาระยะแรก เริ่มการศึกษาเมื่ออายุ ๒๐ ปี โดยใช้เวลาในการศึกษาระยะนี้ ๑๕ ปี แบ่งเป็น ๒ ระยะคือ ระยะแรกตั้งแต่อายุ ๒๑-๓๐ ปี เป็นระยะเวลา ๑๐ ปี มีการศึกษาคณิตศาสตร์ระดับต้นจนถึงระดับสูง เพลโตให้ความสำคัญกับวิชาคณิตศาสตร์ เพราะถือว่าเป็นวิชาระดับสูง การศึกษาเลขคณิต เพื่อประโยชน์ในการทหาร เพราะการจัดแถวทหารและตั้งฐานเป็นที่มั่น จะต้องใช้การคำนวณ เพลโตมีความเชื่อว่า บังคับบัญชาถ้าได้ศึกษาเลข

^{๕๗} ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, ปรัชญากรีก, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า ๘๒, (อัคราณา)

^{๕๘} ฟีน ดอกบัว, ปวงปรัชญากรีก, หน้า ๑๔๖.

^{๕๙} พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น, หน้า ๑๗.

คณิตจะต่างจากผู้ไม่ได้ศึกษา และต้องเรียนเลขคณิตอย่างเข้าใจถ่องแท้ถึงวิชาคำนวณ ไซ่หวังเพียงประโยชน์ซื้อขายเหมือนพ่อค้า แต่เพื่อประโยชน์ของผู้เป็นทหารและต่อ กองทัพในการคำนวณพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดปัญญาได้ เป็นการฝึกฝนจิตใจให้คิดถึงแบบหรือมโนคติผ่านสัญลักษณ์ของเลขาคณิตได้ ถ้าหากศึกษาวิชา คณิตมากและสูงขึ้นจะช่วยให้เข้าใจแม่แบบแห่งความดียิ่งขึ้น เพราะเลขาคณิตเป็น ความรู้ที่เกี่ยวกับสิ่งที่คงสถานะเป็นนิรันดร์

เพลโตกล่าวถึงประโยชน์ของวิชาดาราศาสตร์ การศึกษาดาราศาสตร์ เพื่อ การเข้าใจเรื่องฤดูกาล วัน เดือน ปี เพื่อประโยชน์ทางด้านกลีกรรมและการนารี และ สำคัญอย่างยิ่งเป็นประโยชน์ด้านการทหารอีกด้วย เพราะวิชาดาราศาสตร์ เป็นศาสตร์ แห่งการเคลื่อนไหวของเทวดอยู่บนท้องฟ้า ทำให้เข้าใจในระบบระเบียบและเอกภาพ ของการเคลื่อนที่ เป็นการที่ปูทางไปสู่วิชาการอื่นอันดับต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ ระยะ ต่อมา กำหนดให้ศึกษาวิชาตรรกศาสตร์ ปรัชญาหรือวิทยาวิธี การศึกษาวิทยาวิธีหรือ ไคอะเลคติก (Dialectic) เป็นวิชาสุดท้ายที่ราชาปราชญ์จะต้องศึกษา เพราะวิชานี้ช่วยให้ เข้าถึงความรู้และความดี วิทยาวิธีเป็นวิชาที่ทำให้เห็นเอกภาพของศาสตร์ เพราะวิทยา วิธีเป็นการโต้เถียงหรือโต้แย้ง ที่เข้าถึงความรู้ตามหลักสากล อย่างไรก็ดีไม่เหมือนกับ วิชาคณิตศาสตร์ เพราะวิทยาวิธีไม่ขึ้นอยู่กับมองภาพแบบเรขาคณิต แต่มุ่งตรงต่อความ จริง เพลโตกล่าวว่า ยิ่งกว่านั้น มันไม่ได้เริ่มต้นด้วยคำกล่าวที่ถือว่าเป็นความจริงที่ ไม่ได้รับการพิสูจน์ (axioms) หรือเป็นสมมติฐานเช่นเดียวกับเรขาคณิต แต่มุ่งตรงไปยัง การเข้าใจโครงสร้างที่เป็นอมตะและไม่เปลี่ยนแปลงของจักรวาลทั้งหมดที่มีการจัด ระเบียบไว้แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาวิธีก็จะแยกออกจากโลกที่ใช้ในการ มองเห็น และไกลไปสู่หลักการที่เป็นสากล แต่สิ่งสำคัญสำหรับเพลโต คือวิทยาวิธี เพียงแต่นำไปสู่หลักการทางฟิสิกส์ แต่ยังนำไปสู่หลักทางจริยธรรมด้วย ดังนั้น การศึกษาที่เกี่ยวกับวิทยาวิธีจะรู้ความหมายที่แท้จริงของความยุติธรรม ไม่ใช่ความ ยุติธรรมในรูปแบบต่างๆ แต่ความยุติธรรมในแบบตัวของมันเองมีความสมบูรณ์และเป็น

แนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้^{๖๐} ในการศึกษาระยะนี้ มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถทางทหารและด้านอื่นๆ เพื่อที่จะเลือกบุคคลเข้าเป็นทหารและพลเรือนเมื่อครบกำหนด ๕ ปี จึงจัดให้มีการสอบคัดเลือก หากบุคคลใดสอบไม่ผ่านการศึกษาระดับที่ ๒ จะต้องออกไปรับราชการทหารหรือพลเรือน สาเหตุของการสอบไม่ผ่านเนื่องจากมีจิตภาคน้ำใจมากเกินไปจนขาดเหตุผล^{๖๑}

๓) การศึกษาระยะที่ ๓ อายุตั้งแต่ ๓๕-๕๐ ปี เป็นระยะเวลา ๑๕ ปีการศึกษาในช่วงนี้เป็นภาคปฏิบัติ โดยรับหน้าที่บริหาร ทางพลเรือนและทหาร เพื่อให้รัฐได้รับประโยชน์จากการศึกษาของคนเหล่านี้ เมื่ออายุครบ ๕๐ ปีผู้ที่สามารถทดสอบผ่านว่ามีความสามารถทางการทำงานอย่างดีเด่นและมีความรู้อย่างแท้จริง จึงจะมีสิทธิ์เข้ารับตำแหน่งกษัตริย์นักปราชญ์ตามระยะที่หมุนเวียนมาถึง^{๖๒} ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าถึงความจริงสูงสุดคือแบบแห่งความดี เขาก็จะนำความดีมาจัดระเบียบสังคมและชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งจัดระเบียบชีวิตของตนเอง^{๖๓}

การสร้างอุดมรัฐของเพลโตนั้น การศึกษาเป็นกฎเกณฑ์ และเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนารัฐ ประชาชนพลเมืองจะต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้องตามที่เพลโตกำหนดหลักสูตรไว้ และการศึกษาเป็นตัวกำหนดและคัดเลือกผู้ปกครองที่ดีที่สุดมาปกครองประชาชน การศึกษาจะเป็นตัวกลั่นกรองลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์เพราะว่า เมื่อมนุษย์คนหนึ่งมีความถนัดตามธรรมชาติหรือสมรรถภาพในเรื่องหนึ่งนั้นๆ จะทำให้เขาสามารถที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจในเรื่องนั้นได้อย่างรวดเร็วหรือด้วยการแนะนำเพียงนิดเดียว แต่ในขณะที่อีกคนสอนหรือปฏิบัติเท่าไรก็ไม่สามารถเข้าใจได้เลย

^{๖๐} ไบรอัน อาร์. เนลสัน (Brian R. Nelson), ความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก จากโสกราตีสถึงยุคอุดมการณ์, สมนึก ชูวิเชียร (ผู้แปล) จากเรื่อง Western Political Thought Form Socrates to the age of Ideology, (กรุงเทพมหานคร : แอลเอ็ม ครีเอชั่น แอนด์ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒ – ๓๓.

^{๖๑} ก้านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๔๒.

^{๖๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๘.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘.

การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการค้นหาผู้ที่เหมาะสมกับผู้ปกครองที่ดี และพัฒนาสังคมที่ดี

๒.๓.๓ ผู้ปกครอง

เพลโตเห็นว่าการเมืองการปกครองเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ผู้ที่จะรู้ซึ่งถึงศิลปะแห่งการปกครองต้องเป็นผู้รอบรู้อย่างดีเลิศ ความสามารถในการปกครองนั้นขึ้นอยู่กับปัญญาของผู้ปกครองที่มีคุณธรรมและผู้ทรงปัญญา มีความสามารถรู้ซึ่งถึงความจริงของการปกครอง เรียกว่าราชาปราชญ์ (Philosopher King) สามารถทำให้เกิดความยุติธรรมและเป็นการปกครองที่ดีที่สุดในสังคมมนุษย์ที่จะมีได้ “เมื่อราชากลายเป็นปราชญ์เมธีหรือเมื่อปราชญ์กลายเป็นราชาเท่านั้น ที่รัฐที่ดีที่สุดจะเกิดขึ้นได้”^{๖๔} สิ่งชั่วร้ายจะหายไปจากรัฐ เมื่อนักปราชญ์ได้เป็นกษัตริย์ หรือกษัตริย์มีความรู้ปราชญ์อย่างดีเลิศ ซึ่งหมายถึงความยิ่งใหญ่ในทางการเมืองกับความเฉลียวฉลาดได้ปรากฏในคนที่ปราชญ์ คุณสมบัติของผู้นำที่ดี ประกอบด้วยคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ คือปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรมและการรู้จักประมาณ ดังนั้น ความยุติธรรมได้รวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน เป็นที่ยอมรับกันว่า “ผู้ยึดในอุดมคติ ที่ว่าคุณค่าที่สำคัญที่สุดของมนุษย์อยู่ที่สัจจะ ความรู้ ความยุติธรรม คุณธรรมและความงาม”^{๖๕} นอกจากผู้ปกครองมีความฉลาดแล้ว ลักษณะผู้ปกครองที่ดี ก็เป็นผู้ที่มีจิตภาคประกอบด้วยเหตุผลคอยควบคุมจิตภาคอื่นทั้งหมด โดยเหตุผลจะเป็นตัวยับยั้งอารมณ์ให้อยู่ในกรอบของความดี และพร้อมที่จะทำงานอันแท้จริงของตน นักปกครองที่ดี ต้องมีสัมพันธภาพกับการจัดรูปแบบสังคมเบื้องต้น ในลักษณะที่นำเอาความสามารถของพลเมืองทั้งหมดไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อรัฐ โดยผ่านการศึกษาที่เป็นเกณฑ์สำคัญในการทดสอบและที่สำคัญต้องมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์ เพราะเพลโตมีความเชื่อในเรื่องผลทางพันธุศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบ เพลโตยังกล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของราชาปราชญ์

^{๖๔} สมบัติ จันทรวงศ์, ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น : บทวิเคราะห์ไฮเดเกอริส, หน้า ๒๔.

^{๖๕} พระสรสิข รักพรหม. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของเพลโตกับแนวความคิดทางการเมืองของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, หน้า ๒๑-๒๒.

คือ^{๖๖} ๑) เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม ประสบความสำเร็จ ทางปัญญาและความคิด ที่จัดได้ว่าเป็นปกติธรรมดาทั่วไปใดๆ ทั้งหมด ๒) มีความรู้ต่อสิ่งที่ให้คุณค่า ค่านิยมและความหมายแก่สรรพสิ่งทุกอย่างในโลก เพลโตเห็นว่า การกระทำทั้งปวง ไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากเพื่อสิ่งที่ดีงาม ๓) พ้นจากลักษณะภายนอกของสรรพสิ่งไปสู่รูปแบบ หรือความเป็นจริง ดังนั้นเขาจึงก้าวพ้นประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับความดีงาม และหยั่งรู้ถึงรูปแบบแห่งความดี

เพลโตเชื่อมั่นในตัวผู้ปกครองที่เป็นราชาปราชญ์ “นักปรัชญาคือผู้ที่กระหายที่จะได้รับความรอบรู้ทั้งหมด ไม่ใช่เพียงแต่ส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่เป็นผู้ที่ได้ลิ้มรสความรู้ทุกชนิด และอุทิศตัวให้กับการค้นคว้าหาความรู้ด้วยความกระหายอย่างไม่มีวันจบสิ้น” ถ้าผู้ปกครองรัฐมีความฉลาด ทำให้ประชาชนในรัฐฉลาดไปด้วย สิ่งนี้เองส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งยิ่งใหญ่ เพราะนักปราชญ์ต้องการแต่ความรู้ ความยุติธรรม ความสวยงาม ความดีและนำรัฐไปสู่ความสงบสุขอันเป็นรัฐที่สมบูรณ์แบบ^{๖๗}

เพราะฉะนั้น สรุปความได้ว่า เพลโตให้ความสำคัญและยกย่องผู้ปกครองที่ฉลาดและยุติธรรมจะสามารถนำเอาความดีมาสู่สังคมที่เรียกว่าราชาปราชญ์ หรือกษัตริย์นักปรัชญา ผู้ปกครองมีความสุขก็ต่อเมื่อประชาชนมีความสุข ผู้ปกครองจะต้องเตรียมตัวและเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างก็เพื่อประโยชน์สุขของประชาคม และผู้ถูกปกครองต้องเชื่อมั่นในสติปัญญาของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน มีจิตประกอบด้วยเหตุผล คอยควบคุมจิตภาคอื่นทั้งหมด ยับยั้งอารมณ์ให้อยู่ในกรอบของความดี และพร้อมที่จะทำงานอันแท้จริงของตน ไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อรัฐ ได้รับคัดเลือกมา โดยผ่านการศึกษาที่เป็นเกณฑ์สำคัญในการทดสอบและที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ต้องมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เพราะเพลโตมีความเชื่อในเรื่องทางพันธุศาสตร์มากต่อการสร้างมนุษย์ การคัดเลือกมนุษย์นั้นจะเริ่มต้นจากการให้มีการสืบพันธุ์กันระหว่างผู้ชายที่ดีที่สุดกับผู้หญิง

^{๖๖} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **อุดมรัฐ (The Republic)**, หน้า ๑๖๐.

^{๖๗} พระสานนท์ จรณธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบทางแนวความคิดการเมืองของเพลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

ที่ดีที่สุด เด็กที่เกิดมาแล้วต้องแยกออกจากบิดามารดา เพื่อป้องกันการอคติโดยการนำไปเลี้ยงในโรงเลี้ยงเด็กของรัฐ เพื่อให้เกิดการศรัทธาซึ่งกันและกัน จึงทำให้เกิดความผูกพันที่ทำให้เชื่อว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน

๒.๓.๔ การปกครอง

เพลโตเชื่อว่าระบอบการปกครองที่ดีที่สุดนั้นจะต้องกษัตริย์นักปราชญ์ ซึ่งผ่านแผนการศึกษามาทั้ง ๓ ระดับมาเป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุด กษัตริย์นักปราชญ์มีเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ถ้าหากมีกษัตริย์นักปราชญ์เพียงคนเดียว รัฐนั้นมีรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย (Monarchy) แต่ถ้ามีกษัตริย์นักปราชญ์หลายคน (กรณีสอบผ่านแผนการศึกษาระดับที่ ๓ หลายคน) รูปแบบการปกครองเป็นแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy)^{๖๔} เพลโตให้การยกย่องระบบอภิชนาธิปไตยมากที่สุด เพราะการปกครองรูปแบบอภิชนาธิปไตย มีผู้ปกครองจำนวนหลายคน ซึ่งสามารถถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบซึ่งกันและกัน ป้องกันมิให้พลังเผด็จการใช้อำนาจไปในทางไม่ถูกต้องเหมือนในกรณีที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว เพราะเพลโตเกรงว่าอาจใช้ความเฉลียวฉลาดไปในทางแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เพราะฉะนั้น เพลโตจึงเห็นว่าผู้ปกครองในอุดมรัฐน่าจะมีหลายคนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงที่จะนำความยุติธรรมให้แก่ทุกๆ คนในรัฐได้ เพลโตได้เสนอรูปแบบการปกครอง ๔ แบบ ซึ่งเกิดจากลักษณะของพลเมืองว่า มีน้ำหนัทางวิญญาณ หรือทัศนะฝ่ายไหนมากกว่า เมื่อรวมเข้ากับระบบการเมืองการปกครองตามแบบอุดมรัฐเข้าไปด้วยแล้วก็จะมียุ ๕ แบบ โดยเรียงลำดับการปกครองที่ดีที่สุด ไประบบการปกครองที่เลวที่สุดตามทัศนะของเพลโต มีรายละเอียดดังนี้^{๖๕}

๑) การปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดในสมัยขณะนั้น ซึ่งมีระบบการปกครองโดยอำนาจการเมืองอยู่ในชั้นผู้เป็น

^{๖๔} คำนวณ คำมณี, *ปรัชญาการเมือง*, หน้า ๔๔.

^{๖๕} พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*, หน้า

ราชาปราชญ์ (Philosophers-Kings) เพราะราชาปราชญ์เป็นผู้ผ่านการทดสอบ คัดเลือก มาเป็นอย่างดี มีคุณธรรม เมตตาแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครองทุกคน

๒) การปกครองแบบโซธาธิปไตย (Timarchy) ถือเป็นรูปแบบการปกครอง ที่ผู้ปกครองนิยมชมชอบในเกียรติยศชื่อเสียง บูชาเกียรติชื่อเสียงเหนือสิ่งอื่นใด อันเป็น การปกครองแบบสปาร์ตาในเมืองสปาร์ตา ชนชั้นปกครองเป็นนักรบ ส่วนชนชั้นถูก ปกครองเป็นทาสติดที่ดิน ชนชั้นเหล่านี้คือชนชั้นราษฎรแบบอุดมรัฐ เพลโตยกย่อง พวกสปาร์ตา เพราะเสรีชนในนครรัฐนี้ต้องฝึกวิชาทหาร การใช้ชีวิตของเขาจึงถูก ควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่เคร่งครัด ดังนั้น รัฐที่มีการปกครองอย่างนี้จึงไม่สนใจ แสวงหาปรัชญา เมื่อระยะเวลาผ่านไปจากการบูชาเกียรติชื่อเสียงและอำนาจ ย่อมพา ไปสู่การสะสมทรัพย์สินในที่สุด เมื่อมีคนรวยมากขึ้น การปกครองแบบรักเกียรติยศ ชื่อเสียง จะถูกความร่ำรวยครอบงำในที่สุด การปกครองก็จะตกอยู่ในมือของคนร่ำรวย เพียงกลุ่มเดียว จัดเป็นการปกครองแบบคณาธิปไตย

๓) ปกครองแบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ถือเป็นการปกครองที่สมบูรณ์ เป็นอันดับรองลงมา ได้แก่ การปกครองโดยคนมั่งคั่งเพื่อคนมั่งคั่ง เนื่องจากคนที่ร่ำรวย เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม แต่คนยากจนเป็นเสียงส่วนใหญ่ การปกครองจึงอยู่ในมือของ คนส่วนน้อยผู้บูชาเงินหรือความมั่งคั่ง คุณธรรมในสังคมไม่มีความหมาย เมื่อความมั่ง คั่งและคนมั่งคั่ง ได้รับการยกย่องในรัฐ คุณธรรมและคนดีย่อมถูกเหยียดหยาม และเป็น ธรรมดาที่คนมั่งมีมีรัฐจักพอ เขากอบโกยขึ้น มีการแก่งแย่งผลประโยชน์ระหว่างผู้ร่ำรวย ด้วยกัน อำนาจการปกครองเริ่มอ่อนแอ คนยากจนผู้ถูกกดขี่ขูดรีดจึงฉวยโอกาสโค่นล้ม อำนาจของผู้มั่งคั่ง แล้วสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้น

๔) ปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการปกครองโดยคนจน ซึ่ง เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐ โดยยึดหลักการความเสมอภาค และเสรีภาพเป็นพื้นฐาน ประชาธิปไตยในทรรศนะของเพลโตเห็นว่ามีคุณสมบัติที่น้อยกว่าคณาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้คนไร้ประสิทธิภาพและขาดการอบรมมาปกครองรัฐ ไม่สนใจว่านักการเมืองจะมีคุณสมบัติอย่างไร ขอเพียงพูดว่ารักประชาชนก็เพียงพอแล้ว ในสังคมประชาธิปไตย “คนพวกนี้จะไม่ถือความรู้จักประมาณเป็นคุณธรรม แต่จะรัก

ความชั่ว ความหน้าด้าน เอาคำว่าอิสรภาพมาใช้สนองความปรารถนาทุกอย่าง ชีวิตไม่มีแบบแผน เปลี่ยนไปตามอำนาจความปรารถนา^{๑๐} ”ยิ่งไปกว่านั้น ในรัฐประชาธิปไตยทุกคนกระหายความเสมอภาค จึงไม่มีใครเกรงกลัวใคร ผลที่ตามมาคือ ทุกคนมุ่งให้ได้ดังใจ ความแตกร้างภายในสังคมมีเพิ่มขึ้นจนเป็นการจลาจล ประชาธิปไตยจึงนำไปสู่ระบอบทรราช

๕) ปกครองแบบทรราช (Tyranny) คือการปกครองโดยนักเผด็จการผู้กดขี่ประชาชนในระยะเริ่มแรก ทรราชเป็นวีรบุรุษสายตาของประชาชน ทำตัวเป็นมิตรที่ดีของประชาชน ในไม่ช้าทรราชก็เริ่มเม่ออำนาจและหลงตนจนเชื่อว่าสามารถปกครองได้ทั้งมนุษย์และเทพเจ้า ระบอบทรราชเป็นระบอบการปกครองที่เลวร้ายที่สุดในบรรดารัฐบาลที่ไร้กฎหมาย เพราะมันสามารถทำอันตรายได้มากที่สุด เฟลโตเปรียบได้กับคนที่ทั้งหลาย เหมือนนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในถ้ำ มองเห็นสิ่งต่างๆ เพียงเงาสะท้อนของวัตถุจากแสงคบเพลิง เมื่อนักโทษนั้นพ้นจากที่ถูกคุมขังและออกจากถ้ำแล้ว เขาจะพบสิ่งต่างๆ จากความเป็นจริง เห็นดวงอาทิตย์เป็นที่มาของสิ่งต่างๆ ตลอดจนการเข้าใจแม่แบบ หรือต้นกำเนิดของสิ่งต่างๆ อันเปรียบเสมือนแม่แบบแห่งความจริงและความดีทั้งปวง เมื่อราชาปราชญ์ได้รู้ความจริงแล้ว ต้องกลับคืนสู่ถ้ำเพื่อชี้แจงความจริงนั้นกับนักโทษ (พลเมือง) ที่อยู่ในถ้ำ^{๑๑}

เฟลโตมองเห็นว่า การมีสังคมเป็นสิ่งที่ดีงาม ส่วนการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เลวร้าย สิ่งนี้เริ่มจากความเสื่อมของการปกครองระบอบกษัตริย์ อันเป็นการปกครองโดยคนๆ คนเดียวที่ดีที่สุด ฉลาดที่สุด มีการแบ่งงานกันทำของชนชั้นต่างๆ ไปสู่ระบอบอภิชนาธิปไตยซึ่งเป็นการปกครองโดยคนไม่กี่คนที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นการปกครองโดยคนหมู่มากที่จะนำไปสู่ระบอบเผด็จการของทรราช เฟลโตเชื่อว่า ต้นเหตุของความเสื่อมเกิดจากความคิดแตกแยกในหมู่มนุษย์ชั้นปกครองเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเสื่อม

^{๑๐} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **อุดมรัฐ (The Republic)**, หน้า ๒๑.

^{๑๑} Plato, **The Republic of Plato**, Translate by H.D.P. Lee. (Maryland : Penquin Book Ltd.,1959), P. 516, อ้างใน พระสานนท์ จรณธมฺโม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวความคิดทางการเมืองของเฟลโต กับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, หน้า ๑๘.

ในทางสายเลือดของคนชนชั้นปกครอง และทำลายความมุ่งมั่นที่จะทำการปกครอง รวมทั้งการจัดแย้งทางวัฒนธรรมด้วย^{๓๒}

เพราะฉะนั้น รูปแบบการปกครองที่ดีตามทัศนะของเพลโต ต้องมีราชาปราชญ์ผู้เป็นปราชญ์ปกครองเท่านั้น เพราะเพลโตเชื่อว่าผู้ที่ฉลาดที่สุดสมควรจะเป็นผู้ปกครอง ผู้ที่มีปัญญาน้อยสมควรที่จะเป็นผู้ถูกปกครอง และเพลโตให้ยกย่องระบบอบการปกครองแบบอภิชาธิปไตยเพราะ เป็นการปกครองของนักปราชญ์ซึ่งยังคงอยู่ในกลุ่มของนักปกครอง และถือว่าเป็นระบอบการปกครองที่ใกล้เคียงกับอุดมรัฐมากที่สุด

๒.๓.๕ สังคม

เพลโตกล่าวไว้ในอุดมรัฐเกี่ยวกับลักษณะสังคมที่ดีว่า “อุดมรัฐ” ถือเป็นรัฐที่สร้างขึ้นด้วยความพิเศษหลากหลายประการแตกต่างจากรัฐอื่นๆ ก็คือมีการแบ่งงานกันทำและแบ่งชนชั้นการปกครองตามความถนัดตามธรรมชาติ โดยใช้การศึกษาเป็นหลักเกณฑ์ ความเป็นอยู่ของประชาชนในอุดมรัฐย่อมแตกต่างกันออกไป และสิ่งที่เพลโตตระหนักอยู่เสมอก็คือ พลังการแตกแยกในสังคม อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดการขัดแย้งในการครอบครองทรัพย์สินหรือกรรมสิทธิ์ในการมีทรัพย์สิน^{๓๓} หากปล่อยให้สังคมการเมืองมีลักษณะเช่นนี้ ถือได้ว่าอันตรายอาจป้องกันได้ยากมาก เพลโตได้กำหนดมาตรการป้องกันการเอารัดเอาเปรียบประชาชนโดยทั่วไปของผู้ปกครอง ทหารและข้าราชการ ดังนี้คือ^{๓๔}

๑) ห้ามมิให้สะสมสมบัติทุกชนิด เช่น เงินทอง บ้านเรือน ที่ดินเป็นต้น โดยให้เหตุผลว่า เมื่อทุกคนไม่มีผลประโยชน์ในทรัพย์สิน การแก่งแย่งผลประโยชน์และการแก่งแย่งทุจริตก็ไม่มี พวกเขาตั้งใจทำงาน อุทิศให้แก่รัฐโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง “เพราะทุก

^{๓๒} ทินพันธุ์ นาเคตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๔.

^{๓๓} พระสานนท์ จรรย์มโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวความคิดทางการเมืองของเพลโต กับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, หน้า ๒๖.

^{๓๔} ค่านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๔๗.

คนทุกคนมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน”^{๗๕} เพลโตเชื่อว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ทหารและข้าราชการครอบครองทรัพย์สินส่วนตัว เป็นการปลูกฝังลัทธิปัจเจกนิยม^{๗๖} (Individualism) ที่แนวคิดที่ว่า เสรีภาพปัจเจกบุคคลในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ ต้องไม่ถูกจำกัดโดยระเบียบของรัฐบาลหรือของสังคม เพลโตเชื่อว่า การที่ไม่อนุญาตให้ผู้ปกครองและผู้พิทักษ์มีทรัพย์สินส่วนตัว เพราะเป็นต้นแห่งการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างนักปกครอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะขัดขวางทำหน้าที่เป็นนักปกครองที่ดีที่สุดในเมื่อไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว นักปกครองต้องไม่พะวงกับสิ่งเหล่านี้ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือปกครองรัฐได้อย่างสมบูรณ์^{๗๗}

๒) ห้ามไม่ให้มีครอบครัว ภรรยา สามีหรือบุตร เพราะเพลโตเชื่อว่าชนชั้นทั้งสองเป็นครอบครัวเดียวกัน หากพวกเขามีสามีและภรรยาต้องเป็นของกลางร่วมกัน รัฐจะเป็นคนกำหนดให้มีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงตามความเหมาะสม โดยมุ่งเน้นการมีบุตรธิดาที่มีความเฉลียวฉลาดมากที่สุด เพลโตกำหนดว่า “คนที่ดีที่สุดในแต่ละเพศ ควรอยู่ร่วมกันให้บ่อยที่สุด และคนที่ด้อยคุณภาพของแต่ละเพศ”ควรจะอยู่น้อยครั้งที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้^{๗๘} บุตรธิดา ที่เกิดจากชนชั้นผู้ปกครอง ทหารและข้าราชการเป็นของส่วนรวม โดยรัฐทำหน้าที่เลี้ยงดูแทนบิดาและมารดา ทั้งนี้เพราะรัฐอบรมสั่งสอนเยาวชนได้ดีกว่าบิดามารดา ซึ่งมีภาระรับผิดชอบหน้าที่ต่อรัฐและสังคมอีกมาก และรัฐสามารถกำหนดคุณสมบัติของเยาวชนตามหมายของรัฐได้^{๗๙}

เพลโตกำหนดกฎเกณฑ์ไม่ให้ผู้ปกครองกับผู้พิทักษ์หรือทหารครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวและครอบครัว ถือว่าเป็นความรอบครอบของเพลโต ในการคำนึงถึงชนชั้นผู้ผลิต ซึ่งเป็นชนชั้นต่ำของรัฐ ย่อมมีความอดทนต่อการกระทำของ

^{๗๕} พระราชนิพนธ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : ป่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๗.

^{๗๖} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, หน้า ๘๗.

^{๗๗} ค่านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๓๖.

^{๗๘} พระราชนิพนธ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก : ป่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, หน้า ๑๘๗.

^{๗๙} ค่านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๔๘.

ผู้ปกครอง เท่ากับว่าชนชั้นผู้ผลิตไม่ได้ถูกกำหนดห้ามเพียงฝ่ายเดียว กฎเกณฑ์ในข้อนี้จึงเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับประชาชนในรัฐและความเป็นยุติธรรมในการปกครองของเพลโต^{๔๐} นอกจากนี้ เพลโตยอมรับความเสมอภาคระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงว่ามีความเท่าเทียมกัน ผู้หญิงมีความเป็นผู้ปกครองได้เช่นเดียวกับผู้ชาย ถ้าหากพิสูจน์ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งหรือหน้าที่นั้นๆ เพราะการให้ผู้หญิงเป็นทหารและผู้ปกครองได้ เป็นการใช้กำลังคนให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ถ้าใช้แต่ผู้ชายแล้ว ผู้ชายที่มีคุณสมบัติอาจมีจำนวนน้อย คนที่มีคุณสมบัติต่ำอาจได้รับตำแหน่งด้วย^{๔๑} ถ้ากำหนดให้ผู้หญิงมีบทบาทเพียงตั้งครุฑและคลอคนบุตร ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรของรัฐ โดยไม่มีผลประโยชน์อันใดตอบแทนเลย เพลโต ยอมรับการควบคุมจำนวนประชากรของรัฐโดยกำหนดว่า ชายที่จะพร้อมมีเพศสัมพันธ์ได้ต้องมีอายุตั้งแต่ ๒๕-๕๕ ปี และหญิงอายุตั้งแต่ ๒๐-๔๐ ปี ถ้าอายุน้อยกว่านี้ถือเป็นการทำชั่ว ลูกที่เกิดจากพวกนี้ไม่ควรมีชีวิตอยู่เมื่อพ้นอายุที่กำหนดแล้วก็หาความสุขได้อย่างเสรี แต่ต้องไม่ให้ลูกเกิด เช่นวิธีการทำแท้ง เป็นต้น^{๔๒}

เพราะฉะนั้น ลักษณะรูปแบบสังคมที่ดีตามแนวคิดของเพลโต ต้องไม่ให้ผู้ปกครองและชนชั้นผู้พิทักษ์หรือข้าราชการ ถือครองทรัพย์สินส่วนตัว และการมีครอบครัว เพราะเป็นเพลโตเห็นว่าการมีทรัพย์สินเป็นของตัวเองจะต้นเหตุในการแย่งชิงอำนาจ และการมีครอบครัวทำให้ไม่สามารถดูแลปกครองประชาชนกับอุทิศตนให้กับรัฐเป็นไปไม่ได้เต็มที่ และการเพิ่มจำนวนประชากรในรัฐ เป็นระบบสังคมนิยมที่เพลโตต้องการให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในสิ่งต่างๆ ของสังคม

^{๔๐} ก้านวล คำมณี, **ปรัชญาการเมือง**, หน้า ๔๕.

^{๔๑} ปรีชา ช่างขวัญยืน, **อุดมรัฐ (The Republic)**, หน้า ๑๐

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

๒.๔ จุดเด่นและจุดด้อยในปรัชญาการเมืองของเพลโต

เพลโตเป็นนักปรัชญาที่มีแนวคิดทางการเมืองที่มีอิทธิพลสำคัญของโลก มีลักษณะที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

๒.๔.๑ จุดเด่นในปรัชญาการเมืองของเพลโต

๑) อุดมรัฐเป็นแนวคิดปรัชญาการเมืองที่ประกอบด้วย รูปแบบการปกครอง หลักการศึกษา หลักปรัชญา และสังคมตามทัศนะของเพลโตแล้ว ที่เห็นว่าการเมืองเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับศิลปะทั้งปวง การที่จะนำเอาหลักอุดมรัฐมาใช้ให้สำเร็จได้ จะต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ เพลโตเปรียบเทียบการปกครองกับศิลปะของนุรุษกับศิลปะการแพทย์ ที่มีจุดเด่นของหลักการปกครองอยู่ที่ผู้ปกครองที่มีปัญญากับคุณธรรม โดยเป็นผู้มีหลักเหตุผล รัฐบุรุษไม่อาจได้ความรู้มาด้วยการอาศัยญาณสำนึกมากเกินไป เช่นเดียวกับนักศึกษาแพทย์ที่จะต้องเรียนรู้สรีระวิทยา

๒) ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมคือความรู้และความยุติธรรม คนที่มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ โดยมีไม่กี่คนเท่านั้น ที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ผู้ปกครองได้ หน้าที่หลักของรัฐก็คือ การจัดระเบียบและส่งเสริมต่อการปกครองโดยชนชั้นนำที่มีคุณธรรม^{๔๓} เพลโตเชื่อว่าความยุติธรรมต้องเกิดขึ้นพร้อมคุณธรรม ทำให้เกิดความผสมกลมกลืนในระบบการปกครอง เปรียบเหมือนการเมืองเกิดขึ้นมาได้เพื่อสนองความต้องการแลกเปลี่ยนบริการกัน และรัฐจะต้องสนองความต้องการจุดนี้ให้ดีที่สุดจึงจะเป็นรัฐที่สมบูรณ์ ซึ่งคุณธรรมที่เป็นจุดเด่นของนักปกครองในอุดมรัฐเพลโตก็คือ ปัญญา กำลังจิตหรือความกล้าหาญ และการควบคุมตนเอง ปัญญาจะพบได้ในราชาปราชญ์ กำลังจิตเป็นลักษณะจิตของทหาร ส่วนการควบคุมตนเองหรือการรู้จักประมาณใช้ทั้งนักปกครอง ทหารและประชาชนทั่วไป^{๔๔}

^{๔๓} เสน่ห์ จามริก, *ความคิดทางการเมืองของเพลโตถึงปัจจุบัน*, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๐), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

เพราะฉะนั้นสรุปความได้ว่า เฟลโตเห็นว่าปัญญา ความกล้าหาญ ความอดทนอดกลั้น ความยุติธรรม เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของนักปกครอง คุณสมบัติสองประการแรกสำคัญต่อนักปกครองที่ดี คุณสมบัติสองประการหลัง ถือว่าพึงบังเกิดขึ้นในคนทุกกลุ่มและประชากรโดยส่วนรวมของรัฐ ความอดทนอดกลั้น และความยุติธรรมยังเป็นเครื่องแสดงออกถึงความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ปรองดองกัน ระหว่างส่วนต่างๆ ของส่วนรวมทั้งหมด

๒.๔.๒ จุดด้อยในปรัชญาการเมืองของเฟลโต

๑) ทฤษฎีการเมืองของเฟลโต เกิดจากการใช้ความคิดเอาเอง ไม่ได้มาจากรากฐานจากโลกแห่งความเป็นจริง คือ เกิดจากความเชื่อของตนที่ว่า ความจริงนั้นอาจค้นพบได้จากการแสวงหาสาระสำคัญของสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนามธรรมหรืออุดมคติ รัฐในอุดมคติของเฟลโตของเขาจึงเกิดขึ้นมาจากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์แบบอุปมาน (Deductive) หรือลงความเห็นตามตรรกะ และวิภาษวิธี (Dialectic) หรือการโต้แย้งด้วยเหตุผล ที่เฟลโตถือว่าเป็นความจริงชั่วนิรันดร์

๒) ในการศึกษาพิจารณาจุดด้อยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ จะถ่ายทอดกันได้ในเฉพาะหมู่นักปราชญ์เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งพิสูจน์กันไม่ได้ จึงไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ที่ถือกันว่าเป็นความจริงอยู่ชั่วคราวและถ่ายทอดกันได้ทั่วไป (Intersubjective transmittable)^{๔๕} มักถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือมีข้อโต้แย้งว่า เป็นความคิดเพื่อฝัน ไม่สามารถปฏิบัติให้เห็นเป็นจริงได้ในสังคมธรรมดา แต่ถ้าพิจารณาอย่างเป็นธรรมต่อเฟลโตแล้ว การกล่าวถึงนครรัฐต่างๆ ในกรีก ซึ่งเป็นนครรัฐเล็กๆ ที่เฟลโตสามารถปฏิบัติได้จริงเพราะอุดมรัฐเหมาะสมและสอดคล้องกับนครรัฐเล็กๆ ซึ่งสามารถควบคุมปกครองได้โดยง่าย^{๔๖}

^{๔๕} ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๕.

^{๔๖} ค่านวล คำมณี, ปรัชญาการเมือง, หน้า ๕๑.

๓) กระบวนการศึกษาเพื่อแสวงหานักปราชญ์ที่มีคุณธรรม หรือสติปัญญาของผู้ปกครอง นั้นไม่สามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยกับประชาชนได้ เพราะกษัตริย์นักปราชญ์เป็นมนุษย์ธรรมดา อาจสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้ หลังจากเข้าครอบครองรัฐแล้ว โดยมีการยึดถือเป็นแบบฉบับให้ได้มากที่สุดเท่าที่สังคมธรรมดาส่งเสริมได้ก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการปกครองมากยิ่งขึ้น ซึ่งเพลโตก็ยอมรับในจุดนี้ จึงได้เขียนหนังสือเรื่องกฎหมาย (Law) ขึ้นเพื่อต้องการหลักประกันความปลอดภัยกับประชาชน

ปรัชญาการเมืองของเพลโต เกิดจากการใช้ความคิดขึ้นเอง ไม่ได้มาจากรากฐานจากโลกแห่งความเป็นจริง คือ เกิดจากความเชื่อของตนที่ว่า ความจริงนั้นอาจค้นพบได้จากการแสวงหาสาระสำคัญของสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนามธรรมหรืออุดมคติ รัฐในอุดมคติของเพลโตจึงคิดขึ้นมาจากการใช้ความพยายามในการเข้าถึงภาพลักษณ์ของความเห็นในอุดมคติ โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์แบบอุปมาน (Deductive) หรือลงความเห็นตามตรรกะ และวิภาษวิธี (Dialectic) หรือการโต้แย้งด้วยเหตุผล จุดด้อยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ อำนาจการปกครองจะถ่ายทอดกันได้เฉพาะหมูนักปราชญ์เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ซึ่งพิสูจน์กันไม่ได้ ไม่ใช่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ที่ถือกันว่าเป็นความจริงอยู่ชั่วคราวและถ่ายทอดกันได้ทั่วไป (Intersubjective transmittable)^{๘๗} ทฤษฎีของเพลโตเป็นสิ่งที่มียู่ในด้านความคิดเท่านั้น ไม่มีอยู่ในโลกแห่งความจริง อุดมรัฐมิได้เกิดจากการสังเกตการณ์ในเชิงประจักษ์ ถึงแม้ว่าเขาจะอ้างอิงเชิงประวัติศาสตร์อยู่บ้างก็ตาม ความรู้ที่ได้มาจึงพิสูจน์ไม่ได้ว่าจริงหรือเท็จ

^{๘๗} Arnold Brecht, **Political Theory : The Foundation of Twentieth Centurey Political Thought**, (Princeton : Princeton University Press, 1967), pp.106, 114ff, ดูรายละเอียดใน ทินพันธุ์ นาคะตะ, นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง, หน้า ๑๕.

๒.๕ สรุปปรัชญาการเมืองของเพลโต

ปรัชญาการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า เรื่องส่วนรวมของผู้คน พื้นฐานและปัญหาทางสังคม เพื่อใช้วางระบบแบบแผนการในดำเนินชีวิตของพวกเขา เช่น เรื่องสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรม ต่อมาเมื่อมีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเมือง การปกครอง การบริหารอย่างมีระบบแบบแผน โดยยึดเอาวิธีการของปรัชญาเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อศึกษาถึงลงไปถึงความรู้หลักอันเป็นสัจจะของการเมือง เราจึงเรียกว่าปรัชญาการเมือง การก่อรูปความคิดที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ เหตุการณ์ทางการเมืองในสมัยนั้น ประกอบกับได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของโสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามและหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาและคุณธรรมของมนุษย์ และการนำเอาแนวคิดทางปรัชญาหรือแนวคิดของสำนักต่างๆ ในยุคกรีกโบราณมาประยุกต์เป็นฐานความคิด โดยใช้วิธีการอธิบายและนำเสนอตามวิธีการทางปรัชญาของเพลโต แนวคิดเรื่องอุดมรัฐ เป็นสังคมอุดมคติที่พึงปรารถนา และดีที่สุดตามที่เสนอของเพลโต มีจุดหมายคือความยุติธรรมของคนในสังคม ด้วยการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ตามความถนัด ผลประโยชน์ของรัฐและสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความสงบสุขและสันติ โดยมีนักปรัชญาที่มีสติปัญญาและคุณธรรมเป็นผู้ปกครอง

เพลโตแบ่งพลเมืองในรัฐออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ชนชั้นพลเมือง ชนชั้นผู้พิทักษ์ และชนชั้นผู้ปกครอง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์คัดเลือกตามไตรลักษณ์ะจิตของมนุษย์ ในการแบ่งกลุ่มพลเมืองของรัฐเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ภาคเหตุผล ภาคน้ำใจและภาคตัณหา ผู้ที่มีจิตลักษณะรักความรู้ รักเหตุผลก็คือชนชั้นนักปกครอง ผู้ที่มีจิตลักษณะรักเกียรติก็คือชนชั้นผู้พิทักษ์ และซึ่งผู้ที่มีจิตลักษณะรักในกำนัลสุขก็คือชนชั้นพลเมือง โดยใช้หลักการความสามารถด้านสมองของมนุษย์ซึ่งหมายถึงการศึกษา ตามความถนัดและสมรรถภาพ ในธรรมชาติในตัวมนุษย์ที่แสดงออกมา การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา รัฐจะเป็นผู้ให้การศึกษาภายในรัฐ ประชาชนพลเมืองจะต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้องตามที่เพลโตกำหนดหลักสูตรไว้ คนต้องมีความรู้อย่างเพียงพอที่จะแยกแยะได้ว่าสิ่งดีและสิ่งชั่ว เลือกประพฤติแต่สิ่งที่ดีจะพบกับคุณธรรม และระบบการศึกษาของรัฐนี้เป็น

ตัวกำหนดและคัดเลือกผู้ปกครองที่ดีที่สุดมาปกครองประชาชน รัฐที่ดีสมบูรณ์แบบต้องมีผู้ปกครองที่ดี เพลโตจึงให้ความสำคัญผู้ปกครองที่ฉลาดและยุติธรรม เรียกว่าราชาปราชญ์ (Philosopher King) การปกครองบ้านเมืองต้องขึ้นอยู่กับนักปราชญ์ที่มองเห็นประโยชน์และให้ความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นที่ตั้ง การบริหารบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์ยาก ผู้ปกครองมีความสุขก็ต่อเมื่อประชาชนมีความสุข ผู้ปกครองจะต้องเตรียมตัวและเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างก็เพื่อประโยชน์สุขของประชานิคม และผู้ถูกปกครองต้องเชื่อมั่นในสติปัญญาของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน

ระบอบการเมืองของเพลโตมีทัศนะที่ตรงข้ามกับระบอบประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่าคนที่ฉลาดจะเป็นผู้นำและผู้ปกครอง ความรู้คือที่มาของอำนาจ คนโง่จะต้องเป็นผู้ถูกปกครอง โดยที่เพลโตให้ความสำคัญกับระบอบอภิชนาธิปไตยที่เป็นระบอบการปกครองที่ใกล้เคียงกับอุดมรัฐมากที่สุด เป็นการปกครองลักษณะเป็นรูปแบบเผด็จการ เพราะอำนาจการปกครองจะตกอยู่กับคนชนชั้นนักปราชญ์เพียงกลุ่มเดียว เพลโตเชื่อว่า สังคมที่ดีต้องไม่ให้ผู้ปกครองและชนชั้นผู้พิทักษ์ถือครองทรัพย์สินส่วนตัว และการมีครอบครัว เพราะเป็นต้นเหตุของการแย่งชิงอำนาจ และการมีครอบครัว ทำให้ไม่สามารถอุทิศตนให้กับรัฐไม่ได้เต็มที่ รวมทั้งเป็นต้นสาเหตุเพิ่มจำนวนประชากรในรัฐโดยไม่จำเป็น อุดมรัฐของเพลโตจึงเป็นลักษณะสังคมนิยมในอุดมคติ ที่มีจุดประสงค์ต้องการให้ทุกคนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในสิ่งต่างๆ ของสังคม

จุดเด่นในแนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต ก็คือ มีการแบ่งกลุ่มของพลเมืองโดยใช้พื้นฐานของจิตวิญญาณของพลเมือง แบ่งหน้าที่และสมรรถภาพตามความถนัดในการทำงานของพลเมือง เพื่อการสร้างระบบการเมืองและสังคมที่ดี การให้ศึกษาที่ดีเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม เพราะทำให้สังคมมีการพัฒนาอันทำให้เกิดความสงบสุขและความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และจุดด้อยก็คือ อุดมรัฐเป็นระบบการปกครองที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดที่ไม่มีพื้นฐานของความจริง มีลักษณะเป็นนามธรรม อำนาจการปกครองจะถูกผูกขาดอยู่กับคนชนชั้นปกครองชนชั้นเดียว แนวทางแก้ปัญหของเพลโตก็คือ เพิ่มเสถียรภาพ และอำนาจของชนชั้นปกครองให้ดีขึ้น ซึ่งรวมถึงการสร้างจุดหมาย และจิตใจมุ่งมั่นที่จะปกครองด้วยการให้การศึกษาที่

เหมาะสมกับพวกเขา บำรุงชาติพันธุ์ชนชั้นปกครองขึ้นมาใหม่ ซึ่งปรัชญาการเมืองของเพลโตถูกมองว่าให้ความสำคัญต่อชนชั้นปกครองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ที่กล่าวมาทั้งหมดเบื้องต้นนั้นเป็นการศึกษาถึงปรัชญาการเมืองของเพลโต ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะมีความประสงค์นำเสนอแนวคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีแนวคิดเกี่ยวกับสังคมการเมืองที่น่าศึกษา เป็นลำดับต่อไป

